

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj 6 hónapra Buda-Pesten hazhoz küldve vagy postal úton a Politikai Ujdonságokkal együtt 4 pft. vagy 4 ft. 20 kr. uj pénzben. Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Az egri mecset-torony.

(Együttal a török mecsetek ismertetése, azok építészetének fejlődése és elterjedése).

Időszámításunk szerint Kr. u. 610-ik évben történt, midőn egy ember az Arabiai sivatagon, hivatva érezte magát „a legfelsőbb Ur profétájává lenni, és azon törvényeket, mellyeket *Mózes* és *Krisztus* adott, végrehajtani.“ Ez ember: *Mohamed* volt. Majd egész Arabia elfogadta az új proféta tanait, Mohamed tüze felhevíté a puszták népeit, míg végre százezerek viharoként özönlöttek az ország kapuin ki; s a megijedt szomszéd népek életének, vagy a kard hatalma vetett véget, vagy elfogadták az új szentírást, a *Koránt*; így történt, hogy alig mult el 100 év, s már három világrészen uralkodott az *Islam*, Herkules oszlopától kezdve egész a Gangesig.

Az új vallás az istenisztelet új nemét hozta magával; az Ur tiszteletére és imására új alaku épületeket teremtett a művészet is. De a puszták emberei, kik most a félvilág uralmát nyerték, vadak és műképzettség nélküliek voltak; s azért azon művészetet, melly azon időben más tartományokban már érvényességnek örvendett, el kellett sajátítaniok, mi mellett mindazáltal nem téveszték el, saját szerű izléseiket is kifejezni rajta. Azon műidomok, mellyeket más népektől mintául választottak — a római keresztyén korbellek voltak, — és az arabok ezek elfogadására annyiival is inkább készek voltak, miután Mohamed vallása minden egyéb vallás közt a keresztyénekéhez legközelebb állott, és maga *Krisztus* is a „nagy proféta“ által profétának tartatott. Tehát az arab elem a római keresztyén művészettel olvadt egybe, és ezen vegyületből nőtték ki magokat az *Izlam* azon műtörekvései, mellyek folyton ápolva és nemesítve, nevezetes új tüneményeket hoztak létre.

Az *Izlam*, Mohamed vallása, nem tűr képeket; a természeti alakok képekben előállítását kárhóztatja. És így művészetök

egyedül csak az építészet terére szorítkozik, de itt is csak az általános alakokra.

A mohamedán építészet legszebben van a „*mecsetekben*“ (moshé) kifejlődve. Sem az *Islam*, sem művészete nem változott meg; állandóság az életök és netovábbjok, s azért a mecset-építészet alakja is egyforma és következetes. Származását a legrégebb

keresztyén bazilikáktól vette, homlokzatához közönségesen egy négyszegű udvar, oszlopos csarnokkal van csatolva; sőt maga a mecset is több oszlopsorozaton nyugvó boltívezetes csarnoknak tekinthető, mellybe a hívők imára összegyülekeznek. — Az egészet úgy képzelhetjük, mint egy szabad téren levő építészeti cifrazatot, mellyet a mindennapi életől egy falkerítés zár el; s épen úgy soha sem hiányzik itt a hűsítő szökőkút, valamint az első keresztyén bazilikák előudvarában sem hiányzott. Az oldalt álló tornyok (minaret) inkább karcsu magas oszlopokhoz hasonlítanak, mellyek tetejéről hívja össze a dervis az imádság óráiban a híveket. Többnyire művészi összhangzás nélküliek a főépülettel, és csak nagyobb mecseteknél, — hol több minaret van, — vannak egyenlően elrendezve.

Legtöbbnyire nagy kuppal vannak fedve a mecsetek, de gyakran kisebb kupfedelek is jönnek elő a mellék boltzatokon. Magukban a kupfedelekben nagy különbséget lehet észre venni, míg Európában az egyszerűbb ker. byzanti stíly majdnem változatlanul megmaradt, addig Ázsiában a brahmai pagoda-stíly befolyása vehető észre, hol az

AZ EGRÍ MECSET-TORONY.

Izlam egyszerű művészete alapjelmétől hűtlenül eltér, és pazarul diszitett alakokban változik. Gyakran a Hindosztáni vallásos épületeken olly nagy csinosságot és szabatosságot veszünk észre, melly minden ismert építészeti modort felülmul.

A mohamedán vallás műépítészetének virágzása legnagyobb részben Indiában és Persiában fejlődött ki, hol a tüzes képzelet szikrája, a művész tudta- s akarata nélkül is életet lehelt a kőbe.

különösen a hajdani mongol állam tartományaiban nagy számmal találtak efféle nagyszerű építészeti remeket.

India, Persia, és csaknem egész Ázsia déli része tömve volt már velök, midőn később Európába is átjött az izlam vallás és vele együtt építészete is, s csakhamar mindenfelé kezdtek épülni a mecsetek, s rövid időn Európa egész délkeleti részén a félhold uralkodott. Így jutott el uralma hazánkba is, hol maig is láthatunk még néhány nevezetes emléket belőlök.

De lássuk röviden azon események láncolatát, miképen terjedt el e vallás és építészete Európába, és honunkba.

A XIV. század vége felé a mohamedán népfajok egyik leg hatalmasbika, — a török nemzet — uralmát Kis-Ázsiából Európára is ki akarta terjeszteni, s csakhamar a hajdani keletrómai birodalom nagyobb részét hatalmába hódította, míg végre 1453-ban sikerült e birodalom fővárosát, a hatalmas Konstantinápolyt is elfoglalni, s ez által a keletrómai császárságnak tökéletesen véget vetni.

Ezen nagyszerű esemény nemcsak a közelebb eső szomszéd országokat, hanem majdnem egész Európa keresztyén népeit is rémületbe hozta, s nem is ok nélkül, mert az ozmanok egymásutáni gyors hódításaik által elbizakodva, nem elégedtek meg azzal, a mi már birtokukban volt, hanem folytonos hódítási kísérleteket tettek Oláh-Erdély- és Magyarország ellen, míg végre II. Mohamed 1456-ban már Belgrád elfoglalásával akart magának utat törni Magyarországra, de itt, mint tudjuk, oly erős ellenre talált *Hunyady*-ban, hogy 24,000 ember veszteséggel volt kénytelen visszavonulni, s egy időre e kedvencz tervéről lemondani. Később 1477-ben Erdélybe ismételt berontásuk alkalmával, *Báthory* István, erdélyi fejedelem által a Kenyérmezőn szinte keményen megverettek. — De mindezen nagyobb szerű veszteségeik daczára is, több helyen szüntelen folytatták a támadásokat, s végre is *Szoliman* 1521-ben Belgrádot csakugyan bevette, s a várőrséget, — amiatti boszúból, hogy követői Magyarországon meggyilkoltattak, — mind felkonczoltatta; eképen nyitva állott előtte az ut Magyarországra. A reá következő években nagyszámu török rabló csordák özönlöttek el nemcsak Magyarországot, de még Krainát és Karinthiát is. Ez idő tájban épen a legnagyobb pártoskodás és zűrzavar dühöngött az országban (a Zápolya párt): mi *Szolimant* arra bírta, hogy ismét uj, és sokkal nagyobb erővel támadja meg Magyarhont, és midőn már majd a határon volt, csak akkor rendezett II. Lajos általános felkelést, s mintegy 25,000-nyi csekély seregével Mohács alatt várta be a hatalmas ellent, kinek 200,000-re ment serege; 1526-ban aug. 29-én történt a vészteljes csata, melly véres betűkkel van feljegyezve a történelem lapjain; s melly után a szultán ellenállás nélkül vonulhatott Budáig, sőt egész Győrig, a Duna jobb partján mindent elpusztított, Szeged felé távoztában pedig balpartját is.

1529-évben ismét 250,000 ember élén látjuk jönni *Szolimant* Zápolya segítségére, ki a szerencsétlen mohácsi csatamezőn csatlakozott hozzá, hogy egyesülten Budát bevegyék, mi daczára *Nádasdy Tamás* vitéz ellenállásának sikerült is, s Zápolya *Szoliman* kezéből nyerte a koronát, a jelvényekkel együtt, s magát jövendőbeli utódaival együtt adófizetésre kötelezte. Innen *Szoliman* egyenesen Bécs ellen ment, s azt megszállotta, de háromheti sikertelen ostrom után visszatért; serege haza menet Alsó-Ausztriát, Stájerort, Magyar- és Tótországot csaknem egészen kizsákmányolta, s 80,000 embert hurezolt rabságra.

1532-ben ismét nagy sereggel jött *Szoliman* Ausztria ellen, de utjában *Jurisics* Miklós Kőszegen egy egész hónapig gátolta vitéz ellenállásával; miáltal *Ferdinandnak* elég ideje volt nagy sereget gyűjteni, készen várta Bécsnél, de a szultán Kőszeg hasztalan ostromán megboszankodván, várakozásuk ellen Stájerországba tört s azt elpusztította, és ismét 30,000 embert fűzött rabszójra.

Végre 1541-ben azon szándékkal jött már *Szoliman*, hogy Magyarországot maga számára végkép elfoglalja, s Budát esel által bevette. Magyarország fővárosának török várőrséget adott, s a főtemplomot mecsetté alakította. Az elfoglalt országrészt 13 igazgatási kerületre osztotta; mellyeknek székhelyei következők voltak: Buda, Esztergom, Fehérvár, Nógrád, Hatvan, Veszprém, Mohács, Pécs, Szegszárd, Simontornya, Szeged, Pozsega, Szerem; s mindenhová török hivatalnokokat rakott, kik a budai basa hatósága alatt állottak, ugyszinte az egész országot török katonasággal gyarmatosította. Eképp hatalmát csaknem az egész országra kiterjesztette, — mindenfelé épültek a mecsetek, s a szegény népet

annyira nyomták, hogy sokan sorsuk enyhítése tekintetéből izlam vallásra tértek át.

Ezalatt *Ferdinand* mindent elkövetett, hogy elvesztett országát visszanyerje, és a törököt kiűzze, de a hadiszerencse nem kedvezett neki. Két év múlva ismét személyesen jött *Szoliman*, és uralmát Slavoniára is kiterjesztette, valamint Magyarország déli részére is, Siklós vára elfoglalásával. Több évi hadakozás után kénytelen volt *Ferdinand* békét kérni, mit *Szoliman* 30,000 arany lefizetése mellett öt évre meg is adott. (1546.)

Később *Temesvárt*, *Lippát*, *Csanádot* a *Körös* és *Maros*, *Duna*, *Tisza*, *Dráva* és *Száva* folyamok közti magyar földet, várakat, és városok legnagyobb részét is elfoglaltá, *Nógrádban* pedig *Szécsényt* és az *Ipoly* vidékét is meghódította; így még csak felső Magyarország kulcsát, kapuját, — *Egert* kelle hatalmába kerítenie, hogy az egész országot magáénak mondhatta.

Most jövünk azon pontra, melly nemcsak *Eger*, hanem az egész magyar haza, sőt az egész világtörténetben örök ragyogású csillagként tündököl. *Eger* várának 1552-iki hősvédelve az, melly a mohácsi gyászos hanyatlás után ismét legszebb fényben mutatja fel a magyar törhetlen vitézségét. Amint a törökök 1552-ik év nyarán az erős szolnoki várat, *Nyáry Lőrincz* várnagy őrségének gyáva megszökése következtében, majd minden ellenállás nélkül elfoglalták, a rég ohajtott *Eger* elfoglalására került a sor. Evégre ide vezette *Ali*, *Amhád* basával egyesülten 150 ezernyi seregét. Hogy milly hősileg védte magát *Eger*, *Dobó* vezérlete alatt, nem kételkedem hogy mindenki előtt ismeretes, mert e főséges dolgról annyit, s oly terjedelmesen irtak már hazánk jelesebb történetirői s költői, hogy azok után felesleges e magasztos tárgyat itt bővebben megemlíteni. Azért itt csak azt jegyezzük meg, hogy az egy hónapnál tovább tartott ostrom alatt iszonyu volt az öldöklés, a vér patakokban folyt alá, de a magyarok rendületlenül állottak, mint a sziklaszál! — Végre a hó és hideg kénytelenítették *Amhád* basát, hogy az ostrommal felhagyjon. Midőn a várat elhagyák, felkiáltának a magyarokhoz: „Ti hősileg védtétek magatokat, legyetek nyugottan, most eltávoztunk, de visszatérünk ismét a jövő évben nagyobb erővel!“

1566-ban *Szoliman*, aggkorának daczára, hatodszor jött személyesen roppant haddal Magyarországra *Maximilian* ellen, ki már több erősséget visszafoglalt. Föltevé magában, hogy az 1552-iki egri kudarcot is rettentőképp megboszulja. Azonban e tervét ki nem vihette, mert midőn fő seregével előbb Magyarhont nyugati részére menne, hogy ott *Szigetvárt* elfoglalja, a vitéz *Zrínyi Miklós* által példás hősiséggel védelt vár ostromában lelte halálát, s a fő nélkül maradt török tábor széteszolván, a tatár csapatok mindenfelé nagy pusztításokat vittek véghez. Utódja, fia *Szelim* lett, ki megeléglővén a hódításokat, haza ment.

1596-ban III. Mohamed szultán 200,000 emberrel szállott táborba, de e roppant számu sereg elől kitértek a császáriak, s *Hatvant* odahagyták, mellynek sánczai ugyis már az elébbi ostromkor megrongáltattak, s így akadály nélkül jött *Eger* alá, a várat azonnal ostrom alá vette, mellyet ekkor összesen 4000 magyar, német, cseh és belga katonaság, *Nyári Pál*, *Thurn Jakab*, és a cseh *Terecskó* vezérlete alatt védelmezett. De más faj, más lélek, más vezérlet állott most *Eger* várában, mint ezelőtt 44 évvel, s azért Felső-Magyarország legerősebb védhelyének dölnie kellett. Bár a vezérek mindent elkövettek meggátlására, de hasztalan volt, miután a várőrség közt pártütők keletkeztek, kik 18 napi ostrom után a várat feladták, hogy vagyonukat s életüket megmentse.

Igy jutott végre *Eger* is a török járom alá, mellynek uralma e vidéken majdnem egy századig tartott. A várban és városban minden török lábba állítottak. A gunyiratokkal megrakott keresztyén egyházakat, félholdas mecsetekké alakították a dervisek számára; azon a tájékon hol most az érseki lak áll, nagy kolostort emeltek, mit a magyarság „bolondvárnak“ nevezett, és a várakat, fürdőket egészen török modorban építették, csupán az ágostaiak templomát hagyták meg a görögök számára, mi még mai napig is birtokukban van; s így *Egerben* és vidékén majdnem végkép kihalt a katolikus vallás. 4000 ozman lakott akkor *Egerben* és számos, leginkább kereskedést űző görög és izlamra áttért keresztyén.

E szomorú időknek egy élő emléket veszik olvasóink az itt közölt képpel; egyszersmind egyik legépebb s legszebb példánya ez honunkban, azon számtalan építészeti maradványoknak, mellye-

ket a fentebb elsorolt siralmas események után, a hazánkat másfél századig birt törökök hátrahagytak.

Ott áll még mai napig is, csaknem teljes épségben, a szétduzt vár omladozó falai alatt, s fényes bádoggal kupján a félhold felett, ott diszlik a keresztység szent jele is, a mohamedánok feletti diadal emlékeül. A tizenegyszegű, s egészen faragott kövekből épült torony magassága 17 öl s egy láb, alapzatának átmérője 9' 9", fölül a toronyé 5' 6". A bejárás földszint az északi oldalon van, s szűk üregében 99 csigalépcsőn juthatni fel a már töredezett, s hajdan vasrostélylyal környezett erkélyig, a déli oldalon négy egymásfeletti keskeny ablaknyílás szolgáltat világosságot a csigalépcsőzetre, képünk is a déli oldalát mutatja. Az erkélyre, mely 13-öl és 1 láb magasságban van, egy ölet meghaladó ajtó szolgál, honnan hajdan a hodsza (egyházi) kiáltással adta tadtára a körülakó hívőknek az imádság óráit. Bádoggal kupjával együtt 21 öl és 2 láb magas. E bádoggal kuppával Pyrker érsek ajándékozta meg, ki egyebek közt ezen történeti s építészeti ritkaságot is meg akará menteni a végenyészettől. Az egri keresztények a törökök legyőzése után ezen mecsetben tarták egy ideig isteniszteletüket; ma már a mecsetnek nyoma sincs s egyedül a torony hirdeti hajdani lételetét. Hihető, hogy később szétbontatott, s anyagát más építkezésekre használták fel, s igen valószínű, hogy az átellenben álló irlalmas atyák díszes temploma is ennek romjaiból épült fel.

Zombory Gusztáv.

Két festész.

Tél és tavasz két képiró művész,
Egymás között örök versenyre kész;
Az egyik ifju még, kedélyes, gondtalan,
A másik ősz öreg mogorva, szótalan.

Jön a tavasz, ajkán mosoly s dalok,
Ábrándjain mélézva andalog,
Hő keble titkos édes vágyaktól dagad
S szent tüztől lelkesülve ecsetet ragad.

És fest kies tündéri tájakat:
Dús völgyeket, virágos halmokat,
Ezüst tavat, arany szegélyű felleget,
Szivárványos borot, derengő kék eget.

De ah! mihelyt igéző műve kész,
Reá rohan két durva műtész,
A tüzkedélyű nyár s a fásult keblű ősz,
Aztán e két itész: művészt, művet lefőz.

S ha a tavasz babéra tépve van,
A sápadt arczu tél elősuhan,
S mert társa megbukásán nagy kedvét leli,
Titkon minden művét fehérre meszeli.

S a vén irigy még olyan szemtelen:
Mindenki ablakánál megjelen,
S igérve nagyszerű ezüstös rajzokat:
Mázol silány ecsettel — jégvirágokat.

A verseny áll évezrek óta már,
És állni fog, míg lesz egy napsugár;
Mert míg csak e világon két művész akad:
Irigy vetélkedésnek vége nem szakad!

Tihamér.

Kisfaludy Sándor életéhez.

1831-dik év nyarán néhány feledhetetlen napot mulattam Sümegen Kisfaludy Sándornál, akkor még életben levő neje, Szegedi Róza társaságában. A hajlottkor tulajdona, hogy gondolatai, a jelen helyett többnyire a multon tévedeznek. Kisfaludy is feltárta előttem gazdag multját. Én áhitattal hallgatám nemzeti nyelvünk tisztos apostolát, s híven véstem emlékembe. A szó katonai pályája kezdetéről folyt, miről következőket beszélt:

Történt, hogy nagybátyja, ha jól emlékszem, Hertelendy Mihály, a Lipót-huszár-alezredes, Erdélyből szabadsággal hazamenvén, Zalamegyében időzött: hol szokott katonás nyers hangon pörölt Kisfaludy Sándor szülőire, hogy mire a sok fiu-gyermek itt egymás hátán? alig fér már a házba; ki a nagyobbikkal a kuczikból, s akár akar, akár nem, viszi magával katonának, s embert farag belőle.

Kisfaludy Sándor, saját szavai szerint, vontatva s nagyon rossz kedvvel lépett e pályára, mert még öltözetben sem szenvedhette, ha szoritotta. És a független szabad élet eszméi már mélyebb gyökeret vertek volt ifju szívében. De engedett szülői kívánságának. Levért kedélylyel ment nagybátyja után az ezredhez. A Királyhágó tetőn az erdélyi zord havasok s a vég nélküli sivatag erdők látására megborzadt, busan tekintte vissza a magyar föld kies rónáira, áhitattal borult le az elhagyandó földre. S mint mondá, soha azután sem tudott megbarátkozni Erdély bozontos alakjával.

A hadfi Udvarhelyszéken, Etéden, egy derék székely faluba lön beszállásolva. Egy este a fárasztó katonai gyakorlat után bágyadtan dült kemény ágyára. Gondolatai busan tévedeztek a Balaton virányos partjain, Sümeg páratlan kies vidékén, s az apai őslakon. Felzudult érzései könnyecseppekben törtek ki, de gondosan elrejté harcias székely gazdája elől, mert ez hasonló alkalommal az érzékenykedést katonához illetlennek nevezve, a férfiatlan módot darabosan megróttá volt.

Ezalatt felgyülekezett a falusi fiatalság, a székely szokásos fonóba. A mesemondó, az illy falusi összejövetel mulhatatlan kelleke, a tüzhelyen helyet foglalt s lelkesülten mesélt az őskor harcias, és az újabb idők szegénylegényies jeleneteiről. De mind ez Kisfaludyra nem sokat hatott, hanem a mesélőt az ifjak pajzansága, s a szép székely leányok kellemes hangzása a busongó figyelmét hovatovább föl kezdé csigázni. Végre a „rengeteg“ szó, melyet élteben most hall először, oly kellemesen csenge fülébe, hogy egyszerre felpattant s kéré a mesélőtől a „rengeteg“ értelme kimagyarázását. Egészen új, eredeti világ nyílt fel most lelke előtt. Ezután szorgalmasan eljárt a fonókba, a mesélő mellett a tüzhelyen helyet foglalt írónnal kezében, s minden ismeretlen szót gondosan feljegyzett. Tavaszra 182 új magyar szóval gazdagodott tudványa.

Mint Kisfaludy megvallá, a székely nép egyszerű, érzeményszerű magyaros költészete örök befolyással volt lantjára. S ha verseit e hatás nem is lengé át, de regéi megírásában sok lehet, a mit e kedves emlékek köszönhetünk.

Ujfalvai Sándor.

Felső-vasmegyei képek.

VI. Szalonok.

Magas, meredek hegyen fekszik mind a város, mind a jó karban levő vár, 1232 lábnyira a tenger színe fölött. A város terméskövekből épült, s repkénynyel befuttatott vakolatlan, ódon házaival az Alpesekek alatti Lombardia városaira emlékeztet. Piaczán gyönyörű szökőkut van, mellynek az egy órai távolságu 1523 láb magas hegyből vezetett vize, oly üdítő, friss, mint magánál a forrásnál. E vízvezetés, melly újabban 10,000 ftba került, annál nevezetesebb, mert a magas hegyről 500 láb mély völgyön vezetteik keresztül. Igen szép itt a gr. Batthyány Kristóf-féle kert és üvegház. Az óriás nagyságu agg fák, ugy illenek ahhoz a régi várhoz, hogy már a kettő közötti helyes öszhangzat is kellemesen hat a látogatóra. A városban feltűnő a szép stylben épült ev. egyház, 28 öl magas, csinos alkatu, bádoggal fedett tornyával, s a katólika egyház, melly valaha Remete Sz. Pál szerzetének tulajdona volt. Ez egyház leginkább mór-izlésű alakjával tűnik fel; belseje remek faragványok s festményekkel ékeskedik, mellyek nem rég fényesen kiujtattván, a szép öszhangzással, s a nem tulzottan felrakott ékítvények fényével kellemes hatást gyakorolnak a belépőre.

Az egyház mellett láthatók romjai a fenébb érintett szerzetesek kolostorának, melly a templommal hason stylben épült; különös itt, hogy az ablakok keretei fa helyett — szép vörösségű téglanyagból vannak nagy czifrán égetve.

De térjünk kissé a várba. Hosszu, merész ivezeteken nyugvó hid vezet meredek szikla-szakadason keresztül a vár felvonó-hidjához. Az első udvar csak annyira téres, hogy négylovas fogat megfordulhat benne. Itt vannak gr. Batthyány Kristóf családjának s cselédeinek lakai — de felét, gr. Batthyány Lajos hajdani birtokát, most az állam birja.

A belvár udvarába, melly alig néhány négyszög ölmű területű — magas ivű kapu vezet; e kapu melletti falon, nagy kőtáblára egy lovag van vésvé domborműben, kinek feje fölött templom-

alak látható; a hozzá mellékelt felirat elég felvilágosítást nyújt a vár keletkezésének idejéről s építőjéről.

A felirat régi goth betűkben latinul van, s így hangzik :

„*Nos Andreas Baumkircher de Szalonok, Comes Posoniensis hoc magnificum opus fortissimum murorum erigi fecimus. Inceptum a. D. M. CCCC. L.* (itt a kö repedezései be vannak vakolva, s a másfél sorból álló felírás nem olvasható). — *)

E vár igen jó karban van, alig látszik meg rajta az enyészeti nyoma.

A városnak mintegy 2000 lakosa közül egy harmada zsidó, a többi csaknem mind timár, varga és csizmadia.

Szalonokról égháboru s hatalmas zápor között értünk Hodászra át *Rohonczra*. A sok szép idő után e kis változás az utazás érdekét csak növelte.

Rohoncz meglehetősen kiterjedésű város, mintegy 4500 lakossal. —

A város legnagyobb éke a roppant négyszög alaku Batthyány féle várkastély 220 szobával. A vár árka szép kertté van varázsolva, ugróutak és szobrokkal. Ez árok kertből meglehetősen hosszú alagut vezet az ország-ut alatt a kastélytól rézsutirányban fekvő parkba, mellyben az ó francia izlésben ültetett százados fasorokon kívül alig van egyéb nevezetesség.

(Vége következik.)

„Mile bácsi,“

egy huszár a mult időből.

Jó Nagyváradi városában nem ismeretlen a név, melly e cikk élén áll, s mindenki érdeklődik olvasandja egy régi magyar huszár ez életképét. Vitézség, és a hol kell, jámborság, e kettő jellemzi a mivel világot katonáit s e kettő megvolt a magyar huszárban is, bármint kenték volna is reá a barbár nevet azok, a kik félték tőle.

Mile István, született 1770—80. közt Biharmegye Ér-Adony nevű helységében; szülei háború földműveléssel foglalkoztak, a serdülő ifjút mégis a muzsák templomába ohajtották volna bevezetni, — e célból elébb az ér-adonyi iskolába küldötték, de minthogy itt hamar reá unt, vivék a margittaiába; ez sem lévén inyére, megpróbáltaták vele a debreczenit. — A szülői ohajtás azonban itt is hajótörést szenvedett, mert István a debreczeni kollegium falaiival sem bírván megbarátkozni, atyai beleegyezés nélkül bucsut vón azoktól, s az iskolai pályát annyi eredménnyel, hogy meglehetősen nagy betűkkel nyomtatást csak el birt olvasni, megfutván, egyszerre Ér-Adonyban termett. Atyja, miután minden igyekezeit meghiusultaknak tapasztalta, honn marasztalta. — S így atyjának lón segítségére a mezei gazdálkodásban s szőlőművelésben, minthogy pedig atya azt, a mit házánál gondosan megtakarított, a nagyváradi piacra szokta vala eladás végett beszállítani, többnyire illy Nagyváradra rándulásokban atyjától István sem maradt el. S im ezen berándulás volt alapja, az ő későbbi szerencséjének.

1790-ik felé a nagyváradi nagy piacon atyjának búzával rakott szekere mellett állván, megpillantá a toborzókat. Egy gondolat — s István bucsut vett atyjától, bucsut azon székértől, mellyen ő annyiszor jöve Nagyváradra; kezét adott — s huszár lett a gróf Erdődy nevével viselt huszárezredben, öröme a toborzóknak, kik minden fáradság és reábeszélés nélkül páratlan deli ifjút nyertek, öröme önmagának, a mennyiben ezen kézadás által régi ohajtása teljesült!

Mile azonban nem maradt sokáig Nagyváradon, hanem az ezredhez rendeltetvén, deli termete, tisztaság- és rendszeretete, józan magaviselete által szerencsés vala előjárói hajlamát megnyerni, úgy nem különben lelkének egyenessége által bajtársainak szeretetét kiérdemelni.

Nem is érte őt közvitézi pályáján semmi baj, egyet kivéve. Ugyanis azon században, mellyben Mile szolgált, vala egy igen garabonczás veterán közvitész, ki különös hajlandósággal birt, az ujonczokat olly formán keseríteni, hogy t. i. ünnep- s vasárnap elmenvén a kocsmába, ott azon asztalnál szokott volt helyet foglalni, mellynél legtöbb ujoncz vala, kiktől el szokta szedgetni a boros üveget, s azonnal hősiesen fel is hajtani, — ezt akadálytalanul folytató majd szolgálati koránál, majd nem megvetendő testi erejénél

*) „Mi Szalonoki Baumkircher András pozsonyi gróf, e nagyszerű és erős falmitvet felállítatni rendeltük. Megkezdett 1450.“

fogva. Az ekként megkárosított ujonczok panaszt emelvén a kapitánynál, e vigaszt nyerték: „miért nem rakjátok meg?“ kik is e vigasz teljesítésére a fiatal Milét kérték fel. A kérésnek Mile akként felelt meg, miszerint a garabonczás veteránt nem sokára vizes lepedőben vitték haza s felgyógyulása után az ujonczokat nemcsak nem háborította, de a leggondosabban kerülte is, kivált ha Milét közel lenni tapasztalta.

Mile ugyan ezért a kapitány által azonnal megfenyítettett, de csak, mint szoktuk mondani: „tessék, lássék“ módjára, s így megtétetvén a jelentés az ezrednek, Milét többé semmi bánatolom sem érte, sőt az ujonczok részéről hálás elismerés környezte, mert ők ezután nyugottan költették el boraikat.

Nem ritka azonban az embereknél az, hogy maguk a mostohaságok vetik meg a szerencse- s előléptetésnek alapját, s így történt ez Milével is.

Ritka erejű karjai a figyelmet még inkább gerjeszték irányában, s így csakhamar kapitánya káplárnak jelelte ki. Sikerült azonban Milének valamint először, úgy másodsor is a kijelölést alázattal megköszönve, magától elhárítani, de mikor Mile a harmadszori kijelölésre sem vala hajlandó azt elfogadni, kurta vasra tették, a mi magas termétének nem igen jól esett, a káplári tisztelet tehát elfogadta, s így tér nyílt előtte katonai érdemszerzésre. E mellett még mint káplár az ezred énekese is lett; ugyanis mint *káplár* (bár *helvét hitvallást* követő), tábori-misék alkalmával, a tábori kápolna elé állván, ő hangoztatta a katolikus „Im arcunkra,“ — „Ez nagy szentség,“ — s „Imádunk szent ostya“ stb. szivemelő éneket, még pedig úgy, hogy a négyszögben álló, vagy lóháton ülő harcedzett vitézek mindig készek valának, őt az énekekben lélekből követni.

1805-ik évben *Godroiponál* a *Piave* folyón áttört a francia, és a várost, hol több hadikészlet volt lerakva, váratlan rohammal igyekezett elfoglalni. E város alatt állott *Frimont*-huszárezredből egy osztály, b. *Badák* őrnagy vezénylete alatt. Az őrnagy neki bátoritván huszárjait, elszántan rohantak a kőfal keménységű ellenség gyalogságára, melly is előhaladtában megállapodni kénytelenítettvén, elfogadá a csatát. S im a gyalogságra rohanók között Mile vala az első, — még pedig olly formán, hogy ő egyenesen a francia vezénylő tábornoknak iramlott, kinek védelmére hábor több francia sietett, Mile több csapást osztva és kapva, különösen midőn a tábornok lova ágaskodni kezdte, időt nyert jól irányzott csapással a tábornok oldalához jutni, hogy az eljajdulva dőlven le lováról, szörnyet halva terült a földre. Az uratlan ló a francziák sorára rohanván, rést nyitott — mit a huszárok felhasználván, az ellenséget akként nyomták meg, hogy az széjjelfutván a *Piavenak*, nagyobb részt felkoncoltatott, a többi pedig fogságra került.

Károly főherczeg az egész csatát emelkedettebb helyről szemlélvén, minthogy Mile fején sebesített meg erősen, a vitéz káplárt a főherczeg maga elé hozatván, sebeit saját kezeivel kötözé be, s csak ezután küldé kórházba; — hol is dicsően nyert sebei miatt vesztegelvén, mint ágyban fekvő diszítettett fel az arany érdempénzén.

Montebaldó hegyét nagy áldozatokkal mászván meg a magyar sereg, *Alvinczy* tábornok kísérei közt Mile István is volt, kiket a hegy gerinczén a francziák apró fegyver- s ágyutűzzel fogadván, minthogy a tetemes erővel nem mérkőzhettek, összezavarodva nyomultak le a hegyről. *Alvinczy*, népétől elszakadva, egész éjjel át egyedül Mile által ótalmazva, bolygott a hegyek között, míg végre a sereghez ért hajnalkor *Alvinczy*, — ki is gazdagon ajándékozván meg a bátor lelkű huszárt, pártfogásáról biztosította, mit azonban a szerény hős soha nem vett igénybe.

1809-ben *Coniglianónál*, *János* főherczegnek, de főleg gróf *Frimont* hadvezérnek volt a derék vitéz igen hasznos szolgálatára; — ugyanis a gróf a francziák mikénti állásáról kívánván magának tudomást szerezni, egy sűrű erdő előtt, a hogy elvágtatott, 30—40 francia körülvette: mit előrsi szolgálattal lévő 15—20 legényével megpillantván Mile, oda sietett, s szeretett ezred-tulajdonosát hősiesen meg is szabadítá a francziák közül. Ez esetről Mile, ki különben tetteivel nem igen szeretett kérkedni, s a ki csak mások nógatásának engedve fogott nagy nehezen hozzá, azt szokta volt megjegyezni: „hogy *Frimont* is emberül dolgozott.“

Mile ezen hőstette azzal jutalmaztatott meg, hogy káplárból azonnal hadnagynak neveztetett, még pedig olly formán, hogy *Frimont* gróf nagy tábori-ebédet adván, Mile káplárt is oda parancsolta, s az, ki mint káplár ült az asztalhoz, ebéd végeztével mint hadnagy kelt fel, mert *Frimont* gróf áldomás-pohárra méltatván őt, e közt nevezte hálája bizonyításul hadnagynak.

Megszülvén a francia hadjáratok, megszűnt Milének is katonai pályája, s így 1816-ban odahagyván az ezredet, Nagyváradra jött, élvezendő azon nyugalmat, mellyre méltó volt.

MILE ISTVÁN.

Az 1817-ki nagy éhség alkalmával Mile Nagyvárad utcáin járván, két gyermeket talált, kik az éhség miatt már-már kimulandók valának; a két-száz pengő forint nyugpénzzel, s az aranyérdempéz utáni káplári járandósággal ellátott főhadnagy, mit sem habozott őket felvenni, lakába vinni, s ott nemcsak táplálni — de minthogy azokat a Gondviselés hozzá vezette, fel is nevelni, s mesterségre adni, kik közül az egyik később asztalos, a másik pedig kalaposmester lett Nagyváradon.

Tehát a harcz dühei sem valának képesek az emberi szeretetet Mile kebeléből kioltani? — E ritka felebaráti tettel kezdé meg rendszeres nyugalmi élvezetét, melly méltán annak mondható, a mennyiben a jó öreg rendesen nyolcz óráig szokott volt nyugodni, ekkor a legkényelmesebb öltözködéshez fogva, tizenegy óra felé a „feketesas“-hoz czimzett kávéház felé tartott; ottani kedélyes társalgás után, vagy oda, hová ebédre vala hivatalos, vagy pedig oda, hová rendesen váratott, elindult; — ebéd után egy-két látogatást tett, alkonyat felé haza tartott. Ő nem csak a nagyváradiak kegyeleti tiszteletét birta, kik őt többnyire csak „Mile bácsi“-nak szólították, hanem voltak neki több katonai tekintéllyel becses találkozásai, mellyek katonai hős tetteinek mind annyi örvedetes elismerései valának. — Lássunk a számosak közül néhányakat. — Gróf Frimont János mint cs. k. lovassági tábornok, és lombard-velencei katonai főparancsnok, Nagyváradra jövéen 1824-ben, biharmegyei javait átvenni, nem csak katonai diszszel, de a megye részéről küldöttség által is fogadtatván, mindenféle osztályból nagy s tekintélyes sokaság gyült egybe. — A megérkező gróf azonban mindenekelőtt, kocsijából kiszállván, Mile főhadnagyt nem csak e szavakra: „isten áldjon édes Milém, örvedek, hogy láthatlak,“ — de csókjára is méltatva, csak azután fordult az egybegyült tekintélyekhez.

1832-ben báró Bretfeld Manó cs. kir. altábornagy Nagyváradra jövéen, 1836-ig vala ott, — ki is alig érkezvén Nagyváradra, szemlét tartott a várbán a katonaság felett, s e foglalkozása közt megpillantván a váron keresztül menő Milét, lovának sarkantyut adva feléje vágta, s őt e szavakkal, hija magához: „nemde ön Mile? látogasson meg, de nem parádeban.“ El is ment Mile, — s a szívélyes, annyi emlékek által fűszerezett társalgásnak, minthogy b. Bretfeld azelőtt alezredese vala, hossza vége nem lévén: b. Bretfeld őt a cs. kir. német gárdához akarta volna juttatni, — de e jóakaratot Mile csak azért köszönte meg, mert a bajusztól, mellyet ő nyugalmi állapotában is minden nap a leggondosabban szokott volt kifényesíteni, meg kellett volna válnia. — 1836-ban Nagyváradot pusztítván az iszonyu tűzvész, elhamvasztá Mile hajlékát is; herczeg Hohenlohe Sándor püspök nagyprépost, kinél Mile minden hétfőn kedvesen látott vendég volt, megragadván a szomorú alkalmat, sietett Milét, János főherczeg kegyeibe ajánlani, — ki is Hohenlohe herczeg által kétszáz pengő forinttal vigasztalá meg az agg harczost; gróf Frimont János özvegye pedig, Mitterpacher Katalin asszony az épülethez

megkivántatott fanemével. S így helyre állittatván Mile háza, mindenkitől tisztelve s szeretve élt abban továbbra is.

1837-ben megyei tisztújítás alkalmával Biharmegye táblabírájának nevezte Lónyai János akkori főispáni helyettes.

1838-ban Estei Ferdinánd bevégezvén kir. biztosi működését Erdélyben, Nagyváradon keresztül Bécsbe visszautazva, Nagyváradon a püspöki lakba szállott, hol a magas érkezőre fényes terítékű asztal várt, mellyhez minden osztályból egyedül a főbék valának hivatalosak. — A tisztelgések után, a többiekkel együtt Mile is távozni akart, de a főherczeg e szavakkal tartóztatá vissza: „főhadnagy ur velem fog ebédelni,“ s így ő a magas érkezőnek vendége lett.

Illy kellemes napokat élvezvén a jó öreg, végre nála is megjelent az, kit el nem kerülhetünk — a halál, nem engedve neki hosszas szenvedést, mert néhány napi betegség után, megszűnt élni 1841. nov. 27-én, életének 72-ik évében. — Kimulása csendes vala, temetése pedig valódi diadalmenet — Nagyvárad színe egybegyűlve kíséretét nyughelyére, a váradolaszi sírkertbe; — s ott aluszsza az örök álmot a jó öreg huszár, ki a nagyváradiak emlékében maiglan is él, s a kinek kedélyességéről mai napig is örömmel emlékeznek.

Z-n.

Felső-vasmegeyei képek: VI. Szalonok vár.

A hajékesítés történetéből.

Ha divathőseink és hősnőink hajcifrázatát, festett és álfürtjeit, parókáit stb. szemléljük, első pillanatra azt hinnők, hogy e téren korunk túlhaladott minden elmúlt időt és századokat. Pedig nem úgy van; mert a régi és középkor fiai és leányai e tekintetben tultettek mirajtunk.

Már az assyriaiak sokat foglalkoztak a fejékesítéssel; töméntelen időt elfecséreltek a haj babrálásával, fonásával, göndörítésével. Parókákkal pedig már a Faraók korában találkoznunk. A londoni muzeumban látható egy, mellyet Thebe város romjai közt Isis templomában találtak meg. Rómában a Vatikán mellszobrairólítélve, a parókát a császárság korában már az elpuhult rómaiak is viselték.

De hagyjuk a parókát és lássuk az elmúlt és féligmúlt idő hajviseletét.

A görög nők hajukat a homloktól egész a nyakig szabadon engedék lefolyni, s csak egy karikaféle haj-ék tartá össze a hátfejen. — Hasonló divat uralkodott a férfiak közt. Isteneiket azonban kiválóan jellemző hajviselettel ábrázolák. P. o. Phidias Jupiterének hajállása hasonlít az oroszán sörényéhez; Herkules rövidfürtű

göndör haja, a bika szarvai közt levő szörre emlékeztet, mig Neptuné, mint a binár hosszan és simán foly le homlokáról stb.

A rómaiak rövid göndörített hajat viselték egész a császárság hanyatlásáig, mikor is Commodus behozta a divatot, a közé arany- és kölen (asbest) port hinteni. A tartományokban azt, kivéve a rabszolgákat, már hosszúra hagyták.

A római nők hajékét fáradságos és mesterkéltségre nézve csak

Felső-vasmegeyei képek: VII. Rohonczy várkastély.

Mária Antoinette francia királyné mufa felül, mellyben halmok, vizcsészek, tajtékzó patakok, francia és angol mulatókertek voltak ábrázolva.

A papság ellenzése daczára a hosszú haját az egész középkor alatt viselték. Végre a rövid haj mégis győzedelmeskedett, mire következő esemény adott okot. I. Ferencz francia király egy lovagjáték alkalmával fején tetemes sebet kapván, udvaroncjai gyógyulása végett az orvos tanácsára haját rövidre nyíráták, ennek következtében a szőrzet elhalt, s a rövid haj, úgy a férfiaknál, mind a nőknél.

De a milly mértékben megrövidült a fejen a haj, azon mértékben kezdett hosszabbulni a szakál, s valóban a 16-ik század végén és a 17-ik elején voltak legszebb szakálok.

A haj, mint tudva van, a polgárháborúk korában a pártoknak megkülönböztetéseül szolgált. Angliában I. Károly idejében a lovagság hosszú furtöket hordott, míg a puritánok rövidre nyíráták fejüket, s gyűlölték a hosszú haját. De a mint a hosszú haj ismét felkapott, a szakál újra megrövidült. Kecskeszakal és bajusz mindenütt látható volt és meg is maradt, míg nem I. Napoleon bukása után a restauratio alatt eltűnt s nem is igen mutatkozott egész III. Napoleonig, ki maga s utána a hadsereg is hasonlót hord.

A paróka XIII. Lajos francia király alatt jelent meg ismét a fejeken. E király ugyanis természetet állal lépett a trónra, de e helyett olly tömött hajjal áldá meg a természetet, mellynek keresni kellett hasonmását, a mi egyéb-iránt nem olly csudatünetemény, ha tudjuk, hogy gyermekeségtől fogva sohasem volt egyszer is megnyírva. Az udvaroncok, valamint I. Ferencz alatt, lenyíráták fejüket, úgy most fürteiket mindenkép növesztetni igyekeztek. De a haj csak nem akart a szokottnál gyorsabban nőni, s nem volt más tenni, mint mesterségesen pótolni azt, mit a természet megtagadott. A természetes haj helyett paróka került a fejre.

E divat sokáig csak az udvarra maradt szorítkozva, s csak 1663-ik évben kezdett a paróka-láz a társadalom minden osztályában elterjedni, s XIV. Lajos alatt érte el a paróka-divat virágzása tetőpontját. Az ugynevezett allonge-parókák olly nagygyá növekedtek, hogy az arcz egészen eltűnt ez iszonytató hajbogyóban, és olly sokféle neme volt, hogy ugyancsak telivér arszlánnak kellett lennie, ki azt a sok kis- és nagykiadású gömbölyű, szögletes, csucos, lepkealakú, két- és háromszárnyú stb. parókat, meg tudta különböztetni. Még a gyermekek is voltak megkímélve, s azok mig arczát is olly rengeteg hajerdővel vették körül.

A nők eleinte nem követék a férfiak e divatát, hanem ők sem maradtak menten a tulzástól, s olly magasra bubozottan viselték hajukat, hogy p. o. a színházban a megettük ülők elől egészen elfogták a kilátást, elannyira, hogy a színházigazgatók már kénytetve érzék magukat, az olly viseletű nőknek a belépést megtagadni.

Fésülésnél a hajékhöz minden egyes szálát meg kelle húzogatni, hogy mereven fölfelé álljon, és e fodrászat annyi apró babrálással járt, hogy a magasabb rangú nőnek több óráig kelle ülni, míg valamely kitünő fodrász haját kellőleg kikészíté. És ez annyira ment, hogy ha valamely kitünő körbe estélyre hivatalos volt, s ha hajékével nem akart elkésni, hát már az előtte való napon el kelle azt készíttetnie, s hogy össze ne kuszálja, az egész éjét a karszékben egyenesen ülve töltenie.

A XIV. Lajos korában divatos allonge-parókák azonban sokkal kényelmetlenebbek voltak, sémhogy sokáig tarthatták volna magukat; és helyet adtak a hajcsapnak (Zopf) és haj-táskának (Haarbeutel), melly is egy fekete selyemből készült nagy, széles pászta volt, s a gallérhoz, vagy a hajcsaphoz erősíték. E divat a jelen század elejéig fenntartá magát. A katonák így viselték hajukat, s e divattól olly nehezen tudtak megválni, hogy midőn 1808-ban az angol hadseregnek parancs adatott ki, a hajcsapot letenni, ez elhamarkodást megbánva, másnap már visszavonták a rendelkezést, csak hogy később követék lassankint Európa többi nemzetei is; úgy hogy, hála az égnek, mi már nem ismerjük, legalább természetben, habár egyébiránt még elég „czopfos“ férfiu sétálgat is közöttünk.

Mind e parókák-, hajcsapok- és hajtáskáknál nagyban szerepelt a hajpor, úgy hogy az egész hajzat fehér volt, mint a hó, avagy liszt. De ennek is vége lett. Igaz, hogy Parisban megkísérték ismét divatba hozni, de nem sikerült, és hajcsapos s hajporos parókákat ma már csak az udvarok és főúrak kocsisai, szolgálai viselnek nagy ünnepélyességek alkalmával.

Egy garabonczás diák.

(Pár évvel ezelőtt megtörtént dolog.)

Forró nyári nap volt. Remegve párolgott a nedvesség a tikkadt légben. A mezők tarlóin gulyák deleltek. A kiszáradt patakok mellett réteken hullámzék a munkás nép, sarju-takarítással, szárítással foglalkozván.

A patak partján vezető gyaloguton távol ballagott egy furcsa alak, melán andalogva, mint ki azt indult keresni, mit el sem vesztett. Majd közelebb jött a munkálkodó nép felé. Tagjairól keskeny csikkokkal tarkáló angol izlésű nyári öltöny libeggett, fekete pantalonja porosan simult nyári por-topánjaira, zöldes színű kalapja feje tetején zuzottan volt helyezve. Izadságát koronként borjuszájú fehér patyolat ümögüjjével törülgette. Kezében újságlap volt felnyitva, mellyet unalmában olvasgatott sétálván, nem is nézett felre, mert rosszul esett neki, ha az újság-iv felé fordított árnyékos lapja helyett az égni látszó táj, vakító por, vagy pára fellege tünt szemébe.

Igy olvasva s olvasásba elmerülve andalgott a különös öltönyű alak a

gyalog uton M... falutól Sz.-Gy... faluig (S... megyében), mellynek fénylő bádogtetejű tornya tova csillogott a párázó légen keresztül.

Látva e soha nem ismert, vagy látott öltönyű alakot a különben is ismeretek nélkül szükölködő s-i köznép, összefutott a rét letakarított részén, s kérdezősködék egymástól e szörnyről, ijedten kérdezé az ifjabb az öreget, hogy ő, miután sokat járt, tapasztalt s hallott, nem tudna-e valamit az olly lénynek miléte felől?

Gondolák azon alakot sokan eleven baziliskusnak, — sokan boszorkány komissáriusnak, s minden lehető monstrumnak, mig végre a legtekintélyesebb öregek gondolák ötet diáknak, még pedig garabonczásnak. S ezen véleménynek hódoltak mind, annyival is inkább, mivel mindnyájuk szemeláttára olvasá le a jégesőt a papirosról.

Mert megjegyzendő, hogy a s-i köznép a garabonczás diákat olly lénynek látá és tartja, ki a legmelegebb nyári napokban a por miatt keresztül láthatlan forgószél örvényében égből szállva le, jelenik meg, — különösen akkor, midőn valamely nagy égiháborut jósló felleg közelbe láthatáron, s úgy hiszik, ezen garabonczás megjelenése alkalmával tejet kéregetni jár házról házra, s ha kap, jó időt eszközöl, ha nem kap, nála levő papirosáról olvassa le a jégesőt, s rontja a teheneket stb. Ez a köznép hite a garabonczásról!

Végre azon tanácskoztak a réten levő száritók, hogy mit csináljanak ezen ártalmas lényvel, s hogy mikép hárihassák el az okvetlen bekövetkező jégesőt, miután beszéd közben megpillanták a horizon fölé emelkedő barna fellegeket feléjük közelegni.

Most már teljesen erősek voltak azon hitükben, hogy az nem volt egyéb, mint egy ártalmas garabonczás, mert már a jéges felleg is közeleg.

Nosza rajta! a kaszások és villások sietve rohantak a szörny után, hogy őt, ha le nem könyöröghetnék a jéghozás dolgáról, rögtön agyonverik.

De a faluig nem érheték el. Ott pedig a lelkészhez láták bemenni.

Dél volt épen. A faluban deket harangoztak. Az üldözők az üzöbe vettet nem hagyták el, hanem pár perczig tanakodva az utca közepén, majd elballagva a lelkész ur kapujáig, tanácskoztak egymás közt. Mig végre a lelkész urhoz is bementek, s a szemközt jövő férfutól kérdezték, hogy mi-féle vendége érkezett?

— Egy diák, felelt a lelkész.

Erre összenéztek a hivek. — Csakugyan igazam van ugy-e, hogy diák... még pedig... szól az egyik pór a másikhoz suttogva.

— Bizugy ám! — felel a másik.

Majd a lelkész szakácsnéját tálták szemközt jöve a pinczéből, kérdik: mit visz kezében, s kinek?

— Tejet, a most érkezett diáknak, felelt a szakácsné.

— Tejet? — Felkiáltának a hivek dühös tekintettel. Bizony eltalálnak, hogy garabonczás ő — suttogának össze.

Ez alatt a szakácsné is bement a lelkész után a szobába, s a bősziült nép rohant haza kapa, sarló, féjsze, szigony — s minden illyes gromba szerszámokért.

Pár percz mulva 2—3 annyi tömeg jelent meg a lelkési laknál minden nemével a fegyvereknek, botokkal s vasvillákkal felkészülve, s egyenesen benyitottak azon szobába, mellyben a diák épen tejet étkezék. Boszusan kérdék a diáktól, hogy ő mi állat, honnét jó s ki küldé ide? stb.

Felkelve székéről a kissé meghökent diák, felel: hogy ő diák. A lelkész ur pedig tréfásan utána veté, gondolva a nép jöttének okát, hogy „még pedig garabonczás.“

Összenéz a pörgyülekezet, s szikrázó szemekkel, mi több vasvillákkal, botokkal rohan a szegény diákra, azt alkalmasint kivégzendő, — de a lelkész lekapva kétesövű töltött fegyverét a falról, s távol állva úgy szólítja meg a durva vendégeket: vajjon — mi ok készíti ő...et olly vakmerő bátorságra, s miért bántják őt?

— Miért ne bántanánk őt, szól egyik a tömeg közöl, — hiszen ő garabonczás, ahol la! ott issza a tejet ni! — ő megrontja tehenünket, marháinkat, s gyermekeinket, s hozza a jégesőt, melly már in a nyakunkon van, rögtön ömlik, s végünk van!

— Bizony mindjárt esik — mondának mindnyájan.

— És hát ő okozza ezen jégesőt, melly esni fog — balgatagok? — szól a lelkész. —

— Igen ő, — szól egyik a tömeg közöl — mert M.-ről jöve az árok parton egy nagy újságos papirosról olvasta le a jégesőt.

— Ej vadak! — szól kifakadva a lelkész, kezében tartva folytonosan fegyverét, — hiszen ezen becsületes ifju a P—ki főiskola egyik segélyszedés végett kiküldött tagja, ki az intézet részére szed pénzt. S most e tikkasztó időben M...-ről jöve az M...-i lelkész urtól ezen újságlapokat hozá, miket ő — alkalmasint unalomból, — az uton olvashatott (tehát korántsem jégesőt.) — S tejet kért, mert olly forró időben az a leghűsítőbb szer. Tudják hát most kendet?!

Gondolkodva egy kissé, s aztán ráhagyólag biczentve fejével, szól egyik gazda: — No! mivel tisztetes uram mondja, hát csak elhiszszük. — Aztán a tömeg megbámulva tetétől talpig a diákokat — eltávozott. B. V.

Castriota György.

(Skanderbeg.)

Tisztelet, becsület minden nemzetnek, melly hőseinek századok lefolyása után is méltó adóját bü megemlékezése által lerója, s azokat követendő

példák gyanánt a késő ivadéknak mutogatja azon szavakkal, mint hajdan a thermopyléi hősök egyszerű oszlopa: „Menj vándor Spártába, s mondd meg, hogy fia, injuk Sparta irányában, mint nem méltatlanok haltak el!” Illy hős *Castriota* György is, a dicső Hunyady János kortársa.

Castriota János királyi vérből származott herceg Epirusból, Albánia ura; négy fiát (*Reposius*, *Constantinus*, *Stanislaus* és *György*) II. Amurat török császárnak kezesekül adta, hogy ennek zsarolásától megszabaduljon. Ezek Mohamed vallásában neveltettek fel, a legifjabb, *György*: *Skanderbeg* — *Sándor* ur — nevet kapott. Tizenhét éves korában egy erejében elbizakodott scythát legyőzött és lefejezett, ezért kincsekkel halmozva, egy tartomány kormányzójává, később a magyar s egyéb népek elleni hadjáratokban főhadivezérre neveztetett ki, de csakhamar gyanuba esett a császárnál, a keresztényekkel szelidebb bánásmódja miatt. Atyja halálával három fivérével titkon megölette a császárt, hogy *Castriota* fajtát végkép kiirtsa.

György, a magyarok és szerbek elleni háborúban a magyarok részére állott és a törököket huszonkét csatában megvervén, hazáját a török iga alól felszabadította. — Amurat 140,000 emberével hasztalan ostromolta *György* székhelyét — *Croját*, így *Mahomed* is.

György, *Komminát* epirusi hercegnék leányát, *Donicát*, vette nőül.

Ezután rendre legyőzte *Mahomed* vezéreit; maga a császár is szándékozott ugyan roppant sereggel ellene menni; de meggondolva hadmenetének sikertelenségét, minek következtében övétől megölehetnék, megmásolta szándékát s nagy pénzen két kémét fogadott, kik a keresztény vallás felvételének ürügye alatt szolgáltnak kínálkoznak *Györgynél*, s öt méreg vagy kard által kivégeznék. *György* felvette szolgálatába s megkereszteltette őket, de ezek meg nem egyezvén a császártól kapott vérpénz felosztásában, szándékukat elárulva, felakasztattak.

Mahomed maga vette ostrom alá *Croját*, de sikertelenül; számos vezért s katonát vesztve *Konstantinápolyba* visszatért, és a gyanút magától elhárítandó, *Ballaban* vezért nagy sereggel *Croja* falai alatt hagyta; ez fivérét *Jominát* hívta segítségül, de ennek elvágtá utját *György*, s megtámadván őt, azt is elfogta. *Ballaban* kétségbeesetten, minden erejét megfeszíté *Croja* bevételére, — hiába! — *Alexi György* fegyvere leteríté őt.

Mahomed még egyszer megjelent *Albániában*, de most is azégyen s fájdalommal visszahúzódott, és akaratlanul is megadta *Györgynek* a „győzedelmes” nevet.

A nagy hős 1466-ban, január 27-én, életének 63-ik évében elhalt. — *Poraít* *Lissa* fedi. *Vertler Mátyás*.

T Á R H Á Z.

Kakas Márton a színházban.

XCIV. Levél. A drámabíró választmány. Szomorujáték igen sok felvonásban.

A spanyol inquisitio ellenfelei azt szokták ez intézményre fő-fő vádképen felhozni, hogy a bírák leplezett arccal ültek a törvényszékekben, innen származott minden égrekiáltó igaztalanság, az embertelen szigor, az igazhitűek eretnekké bélyegzése, ártatlanok kintpadra vonatása, a borzalmas autodafék és a többi. És ime 650 esztendővel az inquisitio létrejövetele után támadta a pesti drámabíró választmány azon czélból, hogy megczáfolja mindazon rágalmakat, mellyek az inquisitio szigorúsága ellen annyi idő alatt elmondattak. Nem! a leplezett arcu bírák nem szigorúak! nincs az ő szívében semmi kegyetlen indulat, nem vonják ő kintpadra a szegény vádlottakat, nem küldik őket máglyára, nincs ő előttük eretnek, hitetlen, pogány szindarab; ők mindenkit absolválnak; a kegyes, jámbor, szelid férfiak. Ha jönnek gyarló vétkesek eléjük, azt mondják: hadd éljenek szegények, hisz, vannak ő náluk még nagyobb bűnösök is a világon; ha tribunáljuk előtt, büneivel terhelt gonosztevő áll, azt mondják rá az írás szavaival: „a ki nálánál jobb, az vesse reá a követ!” és senki sem hajítja rá a követ; — a mi spanyoljaink igen jó keresztények! — Ha egyiknek, másiknak közölők ott kell ülni a vádlottak padján, azt mondják rá: „hodie mihi, eras tibi.” Az igaz barátság a veszedelem idején bizonyítja be tartósságát; — a mi spanyoljaink igen jó rokonok s ha végtére semmi védelmet sem bír az inquisitio a Szent Hermandád bírái előtt felhozni; azt mondják rá: ne öljük meg szegényt, hisz ugy is kevesen vagyunk; — a mi spanyoljaink jó hazafiak is. — Hanem ez a keresztényi, rokoni és hazafiai türelem kezd már-már nagyon elszaporítani a szinpadot fölösleges gonosztevőkkel, pogányokkal és boszorkányokkal; annyira, hogy már-már kívánatos volna: hogy a titkos officium helyébe hozatnának be a kriminalis törvényszéknél is bevett nyilvános tárgyalások, s a midőn egy új darab kerül a szinpadra, ne csak a szinlapra legyenek kitéve az elfogadó bírák nevei, hanem ugyanazok köteleztessenek az előadás alatt ott ülni egy nyilvános páholyban, a San Benito bűnbánó köntösébe felöltözötten és sárga viaszgyertyával a kezükben, mert nagyon szép dolog a conjugatio; de hátha majd ellenünk találja a közönség fordítani: *exempli gratia*:

„Én elfogadok neked,
Te elfogadsz nekem,
Ő elfogad nekünk,
Mi elfogadunk nektek,
Ti elfogadtok nekünk,
Ők elfogadnak mindnyájunknak.

Alterum exemplum:

Én füttyölök neked,
Te füttyülsz nekem,
Ő füttyül nekünk,
Mi füttyülünk nektek,
Ti füttyültök nekünk,
Ők füttyülnek mindnyájunknak!”

Mi lesz aztán abból?

Kakas Márton.

Tetszhalál szerencsés példái.

Az elevenen eltemetetés oly borzasztó s annak gondolata oly rettenetes, hogy a legdurvább s legérzékletlenebb embert is megreszketteti. A bizonyos halál jelei oly bizonytalanok, hogy a legügyesebb orvost is megtéveszthetik. E borzasztó állapot ellen semmi más kigondolható eszköz nem biztosíthatja az embert, mint a test temetetlenül hagyása mindaddig, míg a rothadás jelei nem jelentkeznek.

E czélra közös halottas házak ajánlottak, hol a test néhány napig temetetlenül őriztetik; ohajtandó, hogy ez ajánlat általánosabban tartassék meg, mint más hasonló javaslatok, mellyeknek egy régi bevett szokás áll utjokban.

Nem gondolhatok borzasztóbbat, mint elevenen eltemetetni. Vessünk csak egy pillantást az illy szerencsétlen rettentő állapotára. A tetszhalott

felébred, felnyitja szemét; áttörhetlen sötétség környezi őt; tapogatózik maga körül, s keze az őt minden segélytől elzáró koporsó-fedélbe ütközik. Elzárva lenni mélyen a föld gyomrában, . . ki írja le e kétségbeesést, e pokol-kint! . . .

Milly számos példái gyűjtettek össze az elevenen eltemetetésnek, mellyeket a legtrikább véletlen hozott napfényre; és hány ezer példáját rejti még e szerencsétlen kétségbeesetteknek a föld sötét gyomra?!

Örömmel emlékszem vissza azon eseményre, melly az elevenen eltemetés mellett tanuskodik, s mellyet egy nevezetes pör-gyűjteményben olvastam.

Párisban két kereskedő élt hü barátságban egymással; egyiknek fia másikkal leánya volt. Ezek elhatározzák vagyonukat, gyermekeik házassága által egyesíteni, és barátságukat a vér köteléke által szilárdítani. Az e czélból együtt nevelt gyermekek között a leggyöngédebb viszony fejlődött. A boldog idő közelgett már, midőn szerelmüket a hit szentesítendé.

Egy felette gazdag embernek szemébe tűnik a leány és szépsége által meghódítva, lábaihoz rakja kincseit, kezeért esdve. A leány elutasítá őt, de az arany, melly a szerelmet nem volt képes megvakítani, megvakítá a szülökét, s a leány keze a gazdag férfinak ígértetett.

Az ifju kitiltatott a háztól; a kényszerítés bü és bánat ágyba dönték a szerencsétlen leányt. Nehány nap mulva sápadtan hanyatlott vánkosára, ér-ütése megállt, s holtan tartatván, eltemetett.

Kedvese előtt hihetlennel látszott e hír. A leánynak irántai szeretete okozta halálát, s most sir takarta minden boldogságát, ohajtását. — „Nem lehetél enyim az életben! monda; légy legalább a halálban.” — A néhány zacskó-arany által megvesztegetett sirásó felnyitá a sirt és koporsót. A szerencsétlen ifju karjaiba ragadta holt kedvesét, könyeivel ásztatá . . csókjaival melengeté . . .

A holt egyszerre felnyitá ajkait . . szive lassudan kezdett dobogni . . s egy halk sohajtás jelenté visszatérő életét. Az ifju vadul szoritá őt karjai közé . . és vivé haza. Ott felnyitá szemét a leány; idegen ház, kedvese háza, és karjaiban látván magát, kérdezősködött és figyelt. Szerelem, hála és öröm tölték el szívét, s az ifjunak nyujtván kezét, kijelenté, hogy övé akar lenni. Nehány nap mulva Londonban férj és nő lettek, és számos év volt boldogságuk tanuja.

Ép illy szerencsés véget ért egy még szomorubb esemény. Nehány katonai bizonyos nevezetes német város laktanyájában megszökési szándokkal esküdött össze; az összeesküvés felfedeztetvén, a két főczinkos kötél által végeztetett ki.

A kivégzettek hullái egy jeles egyetemi orvosnak adattak át bonczolás végett. A két hulla a hallgató-teremben egy hosszú asztalra helyzetetett s lepedővel takartatott le. Késő este erős zörgést hall az orvos a dolgozószobája melletti hallgató-teremben. Kezébe vevén gyertyáját, átmegy, de csak egy holtat lát az asztalon. Borzadva tekint körül a szobában, s felleli a másik holtat a szoba egyik szögletében, a földön guggolva, ki könyörületért esdve, tekint reá, és könyezve kéri mindenre, mit egy ujjal visszanyert élet nyujtani képes, hogy el ne árulja.

Az orvos, ez ember kérelmétől meghatva, hallgatást ígér, s teljesen átöltözötten, mint beteg-látogatót kivezeti a kapun, hol csekély összeg pénzt nyujtott neki, óvatosságra intvén, s végre azon nyugodt érzellemmel, hogy egy embert élettel ajándékozott meg, tért vissza szobájába.

Több év lefolyta után az említett orvos tapasztalati utazást tett *Hollandiában*. *Amsterdamban* egy kereskedő szólítá őt meg, és a legnagyobb megindulás hangján, és oly meghatóan hívá őt ebédre, hogy az orvos nem utasíthatta vissza.

Ebédeltek; az orvos gyönyörködött a boldog család szemlélésén, és

csodálkozott a különös és megható halanyilatkozatokon és a családtyának iránta mutatott tiszteletén.

Ebéd után végre az atya könyes szemmel borult az orvos lábaihoz átkulcsolá térdeit, hasonlót tenni szólítván fel nejét és gyermekeit, zokogás és sohajok között, melyek meghatott szívet árultak el, tudatá az orvossal, hogy ő azon szökevény, kinek életét megmenté.

Könyezve beszélt el sorsát, s mint jutott Hollandiába. A halálveszély mély benyomást tett lelkére, és erősen elhatározá, mindig becsületesen és jámborul élni. Ekkép került egy kereskedőház szolgálatába; becsületesség, szorgalom és hasznos szolgálatok által emelkedett a háznál fokoztatott; először ura kegyét, később bizalmát, szeretetét, és végre leánya kezét nyerte meg.

Igy lett polgár, férj, atya és Hollandia legboldogabb embere, mignem végre a szerencse jóltevőjét is keblére és karjai közé vezette, kivel, felfedeztetéstől félvén, sohasem merete levél által tudatni, milly boldog lett általa.

A tetszhalál itt mindkét esetben egy későbbi szerencse forrása lett; azonban, ki tudja, nem egyedüli két példája-e ez a tetszhalál szerencsés következményének, mellyet ezerszeresen elhomályosít csak egyetlen ember határtalan kétségbeesése is, ki felébred, — hogy százszorosan meghaljon.

(Idegen kutfők után.)

Uj gázlámpák.

Mécs-lámpa.

Dolgozó lámpa.

Salon-lámpa.

Kerti lámpa.

Az élet mindennapi szükségére s az emberi kényelemre szolgáló tárgyak között az újabb időkben talán egy sem ment keresztül oly meglepő s hasznos változásokon, mint tűz- és világító-szereink. E változások gyors menete még mindnyájunk friss emlékezetében van. A pislogó, bűzös, füstölő fagygyúcs, és az aczél-kova-tapló-kéngyertya-készlet integet felénk e korszak elmúlt feléből; s ime már is benne vagyunk a kellemes, tiszta fényű stearygyertyák, ragyogó gázlángok és (talán nagyon is) könnyen kezelhető, finom, szagtalan gyufák használatában. De a kutató ész nem nyugszik, a speculatio szaglatlanul itt is szakadatlanul új meg új találmányokat s javításokat hoz létre. A kőszéngáz-világítás, melly végre hazánk több helyén is állandóan megnohosult (s mellynek rajzokkal kísért részletes magyarázatát a V. U. 1857 évi 9., 10., 11. sz. közöltük) azon gondolatot ébreszté: vajjon nem lehetne-e egy más, kevesebb költségbe, készülékbe kerülő gázt előállítani, melly nem volna helyhez kötve, mint a bizonyos helyen készülő s innen mindenféle csöveken vezetett légszesz, hanem szabadon lehetne használni, ott, a mikor és a meddig valakinek tetszik. A feladat meg lön fejtve s illy kisebb mennyiségben, tetszés szerint képződő gázok előállítása létesült. Így támadtak többi között a photogén gázlámpák, mellyek használata most már nagyban elterjedt, s ha igaz, a mit a lapok irnak, legközelebb Kolozsvár városa is e gázt használná utcavilágításul. Ez utóbbira valószínűleg alkalmasabb is lesz az, mint a szobákban égetésre, mert a legnagyobb panasz, a mi e gáznemet illetőleg hallható, abból áll, hogy ez tisztább lehetne s kevesebb szagot terjeszhetne. Azonban nem erről akarunk most szólni.

A gázvilágításnak egy másik, újabb haladását akarjuk röviden megemlíteni. A kik a pesti felső dunasor járdáján az „István főherceg“ szálloda tájkára sétáltak a hosszú téli esték valamelyikén, azoknak bizonyosan szemükbe tünt ott egy szokatlanul fényesen kivilágított fűszerásbolt. Több száz gázláng égett ott (s ég talán most is még) estenkint különféle alakú s rendeltetésű, egymástól elkülönített lámpákban. E lámpák bizonyos folyadék-kal vannak megtöltve, mellyből rendes lámpabélén át szívárog fel és képződik ezen fényesen égő új gáz, a nélkül, hogy maga a lámpabél is égne s ez elhamvadás által tisztátalanságot okozna. Mint a légszeszlámpáknál, itt is apró, tühegynyi hikasok on ömlik ki az égés melegsége által folyton képződő gáz s

egyszer meggyújtva, addig tart, míg a lámpába töltött folyadék el nem fogy. E folyadékot, mellyből a melegség a gázt fejlesztí, a fenyü-szurok alkatrészeiből nyerik, s azért e gáznak *fenyügáz* nevet lehetne adni.

Ezen gáznak azon előnye van, hogy lángja fényes és szagtalan, s a vele bánás igen egyszerű; nem kell itt sok tisztogatás s nincs szükség mester-séges lámpaszerkezetre. Olcsóságra nézve is bármely olaj-vagy gyertya-világítással győzelmesen kiállja a versenyt. Ki van számítva, hogy 1 font illy gáz-anyag, mellynek ára 50 ujkr., 40 óráig ég, még pedig két milly-gyertya fényerejével. Mellékelt rajzaink mutatják, hogy e lámpák mindenféle alakban s különféle célokra használhatók, salonokban épen úgy mint kávéházakban s vendéglőkben, s ez utóbbi haszonvehetősége leginkább olly városainkban bizonyulhatna be, hol a légszeszvilágítás még behozva nincs. De használható az a tudós írószobájában, valamint a mesterember dolgozó asztalán, sőt konyhában s éji mécsnek is, miután, mint rajzaink is mutatják, a készülék olly egyszerű, hogy bárminő rendes gyertyatartóban is alkalmazható.

Asztali lámpa.

Üdvari lámpa.

Gyertya-lámpa.

Pesten, mint említettük, ez uj gázlámpák raktára a feldunasoron van, 12. szám alatt, *Prix Imre* kereskedő boltjában a „két szerezcsen“-hez.

Irodalom és művészet.

— A „Hétköznapi könyvtár“ első folyamának utolsó füzeté e napon küldetett az élelőfizetőknek. A betűrendben népszerűen szerkesztett „Ismerettár“, melly e könyvtár tartalmát teszi, a Burney szótól a Coliambus szóig terjed s magában foglal számos, röviden elmondott, közhasznú tudnivalót, mit igen alkalmas, segéd kézikönyvül használhat mindaz, ki könyveket s hírlapokat olvas s egyes fontos tárgyakra s nevezetes személyekre nézve bővebb felvilágosításra van szüksége. A munka kiadója, *Heckenast Gusztáv* egyuttal uj előfizetést nyit ezen „Ismerettár“ 3-ik és 4-ik kötetére, hogy e hasznos vállalat csonkán ne maradjon. Az előfizetési ár a két kötetre 2 ft. (postán 2 ft. 30 kr.) újpénzben. Ugyanezen füzethez van mellékelve azon négy jutalékkép, mellyeket a kiadó a Hétköznapi könyvtár előfizetőinek ígért, a négy első magyar király (Sz. István, Péter, Aba, András) arcképei sikerült nagy fametszvényekben. — (A „Vasárnapi könyvtár“ 3-ik évfolyamának még hátralevő füzetéi, mint e hirdetésből látjuk, jövő áprilban fognak megjelenni. De sajnálattal olvassuk ugyanott, hogy ez utóbbi vállalatot, kellő részvéthiány miatt, a kiadó tovább nem folytathatja, s az a még kiadandó füzetekkel be fog fejezteni. Azon vigasztalással állhatnánk talán elő, hogy a Vasárnapi könyvtár olvasóközönsége legujabban a „Hirmondó“ körül találkozott ismét, mellynek előfizetői naponként szünni nem akaró számmal gyülekeznek a nép minden rétegeiből — azonban nem örvendetes jelenség, a mi pedig újabb időkben olly nagyon szembeszökő, hogy a *könyvek* kelete napról napra szomorubb arányban áll a közönség számához. E tárgyról még szólni fogunk.)

△ Megjelent Debreczenben: „*Hangrendi párhuzam ezer példában. Lugossy József* magyar akadémiai tag, debreczeni professor és könyvtárigazgatótól. Második bővített kiadás, a m. t. Akadémia nagygyűlése megnyitására (dec. 1858.) emlékeztetére.“ — Az e könyvecskében levő összeállítás melly 400 tételben először az 1858-ki „Uj Magyar Múzeum“ II. füzetében jelent meg, itt ujólag, 1000 tételre szaporítva üdvözlö a nyelv titkai s szépségei iránt érdekléssel viseltető közönséget, s bizonyosságul szolgál, mikép nyelvünk kizárólagos sajátosságai közé tartozik, gyökeiről kettős irányban, magas és megfelelő mély hangzók párhuzamában, fejleszteni törzseit. Nem csak a nyelvészt, de minden magyar embert érdekelhet e sok kitéréssel készült munka.

+ („*Falusi természettan*“) czim alatt *Pap L. J.* egy a vasárnapi és népiskolák számára irt olvasókönyv I. II. III. és IV. füzetére nyit előfizetést. E korszerű munka ajánlásul legyen elég annyit mondanunk, hogy érezhető hiányt fog pótolni irodalmunkban. A népevelés ügye egyike a legfontosabb kérdéseknek, s a jelen munka épen e cél elősegítését tűzte ki feladatul. A négy füzet mintegy 20 ivre terjedend, s előfizetési ára 1 ft. 5 kr. újpénzben. Ez azért csinosan s bérmentve fog szétküldetni. Ha az előfizetők száma kétezerig szaporodik, a négy füzethez ráadásul még az V-ik füzetet nyerendik minden díj nélkül. E jutalék füzet, mellynek címe: „Az emberről, vagy a kis világról,“ kéziratban 32 ivet tesz ki. Előfizethetni f. évi martius 15-ig

Pesten dr. Szabóky Adolf kegyesrendi tanárnál, Ráth Mór könyvkereskedésében, Horváth Imre könyvkötőnél (zaibáros-utca 2 sz., hova minden a szerzőt illető iratok küldendők) és Müller Emil könyvnyomdájában, a hova a munka kézírata ideiglenesen már le is tétetett.

+ (Thali Kálmán), a „Ne bánts a magyart“ című versfüzér szerzőjétől f. é. martius végén egy kötet lyrai s elbeszélő költemény fog megjelenni. Kiadják Lauffer és Stolp könyvveresok.

△ (Egy német gyorsírási egyesület) létezik Bécsben, mellynek célja a gyorsírást tökélyesíteni és terjeszteni. Az egyesület egy folyóiratot is ad ki, mellynek egy példánya hozzánk is beküldetett. E füzet gyorsírási mozgatható betűkkel van nyomva s a bécsi államnyomdából kerül ki. Az első évi folyam 10 füzetből álland, az előfizetés, 2 ujt., Bécsbe (Landstrasse, 445. sz.) küldendő.

— (A szegedi hírlap ügyében.) Minap említettük, hogy e nagy alföldi városnak egy nemsokára megjelenendő magyar hírlapra van kilátása. Örömmel üdvözöltük a vállalkozókat s érdekesnek véljük, ottani levelezőnknek e tárgyra vonatkozó nézeteit közölni. A szegedi tudósító ezt írja: Minthogy elértük az időt, mellyben gondolkodásra s gyakori számításra utalnak a körülmények, közérdekeinkről gyakran kell nyilatkoznunk lapok útján. A helyzet és a kor leszorított bennünket sok megszokott térről. A csöndesebb, de szintolly üdvös irodalmi tér van kijelölve, hol életbevágó kérdéseinkhez hozzá szólhatunk. S így örömmel tudatjuk, hogy e derék tiszavidéki városnak egy hírlapja van keletkezésben. — Nem új dolog; egy pár éve halljuk emlegetni nyomda-tulajdonosunk e szándokát s azóta meg is vitattuk egymás között, vajjon milyen lap bírná magát vidékünkön föntartani? — Talán csupán e vidékkel foglalkozó? tán szépirodalmi? politikai? gazdasági? s minden más elemet kizáró? Nekünk mind erre szükségünk volna együttvéve. Egyoldalúság nem felel meg e vidék vágyainak. — Nem mintha valami nagy dolgokat kívánánk; elég lesz talán eleinte egy szerény félives lapocskára, de az egy héten legalább kétszer megjelenő legyen. S hozzon e vidékről s e városról, hozzon a külvilágról minél több hírt, hozzon egy kis politikát, hozzon az iparművészet, gazdaság, tudomány és szépirodalom s a kereskedés köréből merített cikkeket, tudósításokat. — Szóval: a Vasárnapi Ujság s a Politikai Ujdonságok szellemében szerkesztett lap a mi vidékünkre való. — Ezzel nem azt akarjuk sejtetni, mintha e testvérlapokba halálosan beleszerettünk volna, (fájdalom, igen érezzük, hogy e nagy alföldi magyar városból és vidékéről sokkal lángolóbb szeretet telnek ki, mint a minőben — aránylag részesülünk — de ezt sem panaszképen mondjuk. Szerk.) de ők az okai, hogy az olvasni szerető nagy közép osztály ízlését s igényeit hiven eltalálva kénytelenek vagyunk, mintául csak őket ajánlani. — Tudjuk, hogy két illy erőre kapott lap nem terem a semmiből, s azért kisebb, szerényebb térben kell kezdeni. (Mindenek előtt kiadó kell hozzá s nyomda, azután jön a többi. Szerk.) — A szerda és szombat reggelek igen alkalmasok volnának a lap megjelenésére. — Különben megindulhatna e lap bármily alakban, de azt mindig tekintetbe kell venni, hogy lehető jutányos áru legyen, mint-hogy az effélékre a pénzühiány nálunk mindig örökös marad. S mi mégis bátran kimondjuk, hogy a lelketlen fényezés mielőttünk mindig csak másodrendű fog maradni a szellemi igények után. Hiszen sokszor egy nem épen szükséges ruhadarab fele ára is elegendő, sőt gyakran fölösleges egy évi hírlapi szükségleteink beszerzésére.

— (Felszólítás Tompa Mihály „Egyházi beszédei“ előfizetőihez.) Miantán nevezett egyházi beszédek, az ígért 11—12 iv helyett 14 nagy 8-ad rétből álló teljes kötetre terjedének: tisztelettel fölkéretnek a t. cz. előfizetők és gyűjtők, az előfizetési pénzüsszeget, legfőlebb februárhó végeig alulirtoz beküldeni; mert azon tul csak magas bolti áron fognak a jeles műhez juthatni. Miskolcz, februárhó 8-án. — Fraenkel Bernát, kiadó-könyvveres.

+ (Halmágyi Sándor) „Saphira“ című három kötetes regényét még e hónap végén szét fogja küldeni. Jelenleg egy új társadalmi regényen dolgozik, mellynek tárgya a falusi életből van merítve, s címe: „A kis világ emberei.“

+ (Goethe „Faustja“) nemsokára megjelenik magyar fordításban.

+ („A sark-faragó“) cím alatt egy fordított szindarab fog nemsokára előadatni a nemzeti színpadon. Idősb Dumas Sándor után fordította Bulyovszky Lilla. A főszerepeket Egressy, Jókainé s a Lendvai-pár játssza.

+ (Illési György), ki Berangernek sok szép dalát sikerülten magyarra fordította, s az irodalmon kívül zenével is foglalkozik, mint a „Hölgyfutár“ írja, egy igen szép magyar zenegyűjtemény birtokában van, melly mintegy 40 darabból áll, a következő szerzőktől: Bihari, Lavotta, Árvai, Ruzitska, Arnold és Sárközy. Illési e gyűjteményt örömet átengedné a művészeknek, megelégedve azon egyetlen jutalommal, hogy e szép művek a közönség elé kerültek.

+ Megjelent: „Domonyi Csárdás“ zongorára szerző Farkas Lajos. Kapható Pesten minden művésznél, s Kecskeméten a szerzőnél.

+ (Sopronban) a csudálatos czepperli öli nagy dívatban van, hogy a szép magyar tánczot egészen háttérbe szorította. A nőegyleti bálban azért nem tánczoltak csárdást, mert a zenészek azt mondták, hogy nem tudnak csárdást huzni. Micsoda trombitások azok az érdemes zenészek?

+ (László József arczképét) a „Hölgyfutár“ előfizetőinek műmellékletül a jövő évnegyedben szét fogja küldeni.

+ (A műlárlat) közelebb a következő képeket vásárolta meg: 1. „Téli tájkép“ Stademanntól Münchenben. 2. „Tengerpart“, Keimttől Düsseldorfban. 3. „Berni táj.“ Schmidttől Bécsben. 4. „Szűret“, Molnár Józseftől Pesten. 5. „Visegrád“, Markó Ferencztől Pesten. 6. „Bacchanszó“, Grimm R-től Pesten. 7. „Horvát tábor“, Goebeltől Bécsben.

— (Rövid irodalmi hírek.) Több igen érdekes munka jelent meg a mult héten, mellyeket, míg róluk bővebben szólhatnánk, elég legyen egyelőre röviden érintenünk, s addig is a közönség figyelmébe ajánlanunk. A magyar remekírók gyöngykiadásából Heckenast Gusztávnál megjelent újra 3 kötet (a 3., 4. és 5.) — Kisfaludy Károly és Sándor, s Kazinczy F. versei, — Assalay Józsefnek „Szellemi röppentyűk“ című több tekintetben eddigi műveinél is becsesebb munkája; — Királyi Páltól, egy 4 kötetes regény „Szigetvár 1566“-ban; — a Révész Bálint által szerkesztett „Egyházi könyvtár“ 3-ik füzet; — Irinyi József kis röpirata „A zsinati előkészületekről“; — Nagy Iván „Magyarország családjainak“ egy új füzet, ügyesen készült czimerekkel és leszármazási táblákkal. Bővebben is meg fogjuk e műveket ismertetni.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

△ (Markus J. bécsi gépész javított távirója), mellynek szerkezete a mostaninál tetemesen egyszerűebb, a kísérletnél sikert aratott. A feltaláló a fele tulajdoni jogot egy ismert német publicistának Warrens urnak engedte át s most a francia kormányának kínálja megvétel végett.

— (Mézromlás Balassa-Gyarmat vidékén is.) Méhes gazdáinkat érdekelni fogja e tudósítás, mit a nevezett helyről veszünk: „A Vasárnapi Ujság f. e. 6-ik számában azon panaszkodnak Szarvasról, hogy ott nemcsak borhiány, de mézromlás is van. — Körülbelül így van ez nálunk is, s félhetünk még gonoszabb következtésektől is — mert a már két év óta folyvást tartó szárazság, már majd minden ezüldötökéinket és gyümölcsfáinkat kiöli — adja Isten, én csalódjam! — Most azonban csak a mult évi mézről kívánok szólni. — Mintegy 40 éve már, hogy én is méhészkedem, s kisebb-nagyobb mézszüretet tartok évenként — de olyan szüretem, mint az 1858-ki, még soha sem volt. Dzirdzon-köpüim még nincsenek — a fiókos köpük pedig legelőben-szegény határunkban nem alkalmazhatók — s így ha szüretelni akarunk mézet is, természetesen csak az öldöklő füsttel tehetjük azt. — Mult ősszel kifüstöltem vagy 8 köpümet s csodálkozva tapasztaltam, hogy mindezeknek legalsóbb sejtjeikbe alulról mintegy 4—5 ujjnyira hordott mézük, a főlebbi sejtjeikben lévő, egészen elvált, mondhatni fekete színű és nagyon ritka, s folyékony volt, s ennek ize is sokkal alábbvalónak találtatott. — Illyesmit még soha sem tapasztalván, e fekete ritka mézet természetesen külön szedtem s rakattam el — de ezzel is csak azt tanultam, hogy ez a felsőbb sejtjebe rakott méznél, nem csak csunyább, de kevésbé édes is, és a vevőknek sem kellett. — Méheim e fekete és ritka mézet honnan s mi virágokból szedhették? ki nem puhatolhattam. — A réti fű az egész mult éven át, silány volt, csak augusztusban, midőn e fekete méz gyűjtethetett, volt egy-két esőcsekként, de ezek csak a szokott virágainkat elevenítették fel, s így augusztusban is csak a határunkbeli virágokból szedhették azt. — Negyven évi méhészkedésem alatt többfőzör voltak már illy szűrés s legelő-nélküli éveink; — mézünk azonban fekete, ritka és izetlen még soha sem volt, csak most. — Érdekes volna talán, ha több s tapasztaltabb méhészeink is felszólalnának, s kivált azok és olyanok, kik a mult évben tán szintén illy rendkívüli mézet szüreteltek. A méhészség ugyanis, ugyszólván, egyedül a tapasztaláson alapul; cseréljük ki tapasztalásainkat, s okulni fogunk. — Kalmár István.

⊙ (Gyógyszerészi ipart illető.) Legmagas kibocsátott engedélynél fogva a gyógyszerészi ipar reallajdoni jogának elismerésére Erdélyben az 1851-diki év határozatott meg normalis esztendőül, és mindazon gyógyszerészi iparokra érvényesnek ismerendő el, mellyekre nézve az adományozási okmányban nincs világosan megjelölve, hogy személyiek, vagy eladathatlanok. A gyógyszerészi-ipar tulajdonosainak iparuk vélt reallajdoni joga kimutatására kétévi zárhatáridő engedteték, melly a fönnebbi legmagas határozat kihirdetésének napjától veszi kezdetét, és ezzel azon gyógyszerészek is élhetnek, kiknek iparuk reallajdoni jogának elismeretése végett előbb beadott kérvénye az eddigi szabályok szerint netán visszautasított.

△ (A bécsi hitelintézet) fölülosztaléka a mult évre, mint hírlik, egy részvénytől 8 ft. lesz.

⊙ (A Rajna mellől a szőlők) állapotáról nem sok jót irnak. Nagyszámú tőke megfagyott s így a jövő termés aligha szűk nem leend.

Közintézetek, egyesületek.

△ (A magyar Akademia) febr. 14-ki matematikai és természettudományi osztályülésében Pólya József ur székfoglaló beszédét tartá, s ez alkalommal a gerjéről (fermentum) általában értekezett. Nendtrich ur Buda vidékének dolomitjairól értekezett.

⊙ (Az országos Kertészeti Egyesület) csarnoka e hó 15-én megnyílt, hol magvak, facsemeték stb. kiállítása, részint pedig eladása is folyamatba lép. A csarnok helyisége a Dunaparton levő régi hidfőépületben van.

⊙ (Az első magyar általános biztosító-társaságnál) több morvaországi község is tömegesen biztosított.

⊙ (A Magyar Gazdasági Egyesület) — Somssich Pál választmányitag indítványára — valamint már a jelesb gazdaságok leírását megkezdte, ugy a jelesb szőlők leírását és ismertetését is eszközlésbe veendő. Legelső lesz a villányi szőlőhegy.

⊙ (Magyarország intézetei.) Magyarországon jelenleg több száz intézet áll fenn, mellyek a magyar nemzetnek köszönik fennállásukat és léteüket. Ezekből a tudomány és művészet osztályába 92, az ipar és kereskedelem osztályába 101, a jótékony és kegyes célokat apólok osztályába 156 tartozik. Meglehet, hogy mindez kevés, de idővel majd több is lesz.

— (Olvasóegylet Tenkén s házuletek a tenkei fürdőszakra.) Febr. 4-ről veszszük ez örvendetes sorokat: Nekem jutott a szerencse, tudatni az olvasó-

közönséggel, hogy Délbiharmegyének Tenke mezővárosában, (mely egy év-tized előtt még jelentéktelen falu volt), egy felsőbbleg helyben hagyott olvasóegylet alakult, eddigleg aláírott részvényes tagjainak száma 50-re megy. A megerősített alapszabályok felolvasása f. évi január 19-én tartott közgyűlésen történvén, az egylet magát alakultnak kimondá, és tisztii személyzetét megválasztá. — E még kised-társulat büszke elnöke, a helybeli köztisztvislet- és szeretetben álló r. kath. lelkipásztorra, b. B. ó nságára, ki a közké-relemnek engedve, különben is a magyar irodalom pártolásával foglalkozó nemes keblének gyönyöreül tartja, e számban kevés, de akaratban és tetterő-ben dus egyletet szent törekvéséhez vezérelhetni. — Együlés után következett az egyleti táncvizgalom, a szó teljes értelmében, mert tánczoltunk is, vigadtunk is eleget és elegend. — Folyó hó 2-án tartá az egylet első választmányi ülését künn a fürdőben; több jeles irodalmi mű meghozatása határozottat el, — és mert a lelki élvek feletti tanakodásban a test megfáradt, az ülést a fürdő vendégszerető bérlője, és választmányi tag barátságos vacsorával váltá fel, itt két testvér találkozott ugyan, lélek és bor, de mert „omne trinum perfectum“, a szív is feljajdult, hogy vidulás nélkül ne maradjon, mert miként menyegző zene nélkül, ugy éljenés tus nélkül sem ér, — öszpontosult a közkívánat, és egybeforr az akarat abban, hogy Tenkének kivált a für-dési szakra jó zenekara legyen, olyan, hogy annak hírére a vidulni, testben és lélekben gyógyulni kívánó nagy közönség egybeseregelve, vidám perczet élvezhessen, — és e közakarattal teljesülteért kezeskednek azon tekintélyek, mellyek ez eszmét megpendíték, és kivihetőségét közreműködésükkel bizto-síták. — Mire ugyan még elég idő van, és a sikerkor róla többet. — M. J.

Jótekonyságok.

△ *Főherczeg Albrecht Főkormányzó* ur ó cs. kir. Fensége a nagy-senki kath. templomnak Erdélyben főoltára ékítésére egy ó Fensége vasöntődéjében különösen e célra megrendelt 6 láb magas öntött vas-keresztet ajándé-kozni méltóztatott.

⊙ *(Főt. Fábry, kassai püspök ur)*, a csanádi érsekmegye püspökének 2205 ujftot küldött, következőleg szétosztandót: a szegény plebánosok jöve-delmének javítására 420, a papnöveldeinek 420, a csanádi székesegyháznak 400, a csanádi székeskáptalannak azon kötelezettséggel, hogy az alapítóért miséket olvasson 525, az érsekmegyei papság nyugdíj-alapjának 210, végre a sz. Gellért első csanádi püspök tiszteletére építendő templomra Csanádon 210 ujforintot.

⊙ *Pávai Vajna Elek* ur a magyar Akademia által részére ítelt 30 db, valamint a magyar Természettudományi társulattól nyert 8 db. arany pályá-díjt az alapítandó erdélyi muzeumnak adta át. (K. K.)

+ *(Nemes megemlékezés.)* Bauer Tódor spanyol consul, és Bauer Ignác madridi bankár, annak emlékére, hogy szülőik egykor Pesten laktak, a helybeli izraelita községnél 10,000 ftnyi alapítványt tettek örök időre, hogy ez összeg kamatai évenként e községbeli szegények fölsegelésére fordit-tassanak.

Mi ujság?

△ *(Pesten a városi német színháznak)* Császár Ö Felsége 40 esztendőre kizárólagos szabadalmat adni méltóztatott, egyrészt a német nyelven elő-adásokra, másrészt arra, hogy a nevezett idő alatt a városban már fenálló német színházak- és arenákon kívül többet építeni meg van tiltva.

△ *(A személyszállító-gőzösök járása)* Pest és Győr közt, febr. 16-án kezdetét vette, az indulás mindkét helyről egyelőre csak a párosszámú na-pokon történik, ugymint 20., 22., 24-én stb. Ugyanazon napon a helybeli gőzösök járása is megkezdődött. A Duna megtisztulása következtében a malmok is beállnak.

△ *(Róssa Sándor fölött a végtárgyalás)* a budai cs. kir. megyetörvény-széknél, számos belépti-jegyes közönség jelenlétében, e hó 15-én kezdetét vette. A végtárgyalás befejezése után bővebben a Pol. Ujd.-ban.

△ *(Uj találmány.)* Escheback nevű berlini könyvkötő olly szert talált föl, melylyel mindenféle ón, kréta és egyéb illy anyaggal készült rajzokat meg lehet óvni az eltörődéstől. Egy illy szert Magyarországon régtől ismerünk már, s ez a hideg édes tej; evvel kell a rajzónnal készült képet bevonni s ez letörölhetlen marad. Természetesen e bevonás nagy feladat, kivált a fe-kete kréta rajzoknál; különben a szer igen jó. Azért nagy nyereség lesz a rajzolóokra nézve, ha a főnebbi találmány valami könnyebben alkalmaz-ható szer.

+ *(Franciaország bizonyos helyén egy új cséplőgépet találtak föl.)* melly olly titkos szerkezettel bír, hogy a cséplött gabonából egy részt min-dig elrejt a cséplő számára. Hanem végre ezt a jó tulajdonságát is fölfedezte valaki, minek következtében a cséplőgép föltalálója szabadalmat nyert — 15 havi ingyenlakásra.

+ *(Két üstökös jósolnak)* a csillagászok a f. 1859. évre; az egyik már a jövő hónapban fogna mutatkozni. Két versenytárs fenyegeti egyszerre Kakas Mártont!

— *(Hevesmegyei Demend községhez közel)* egy porcellán-agyagu bányát fedeztek fel. Az agyag vegytani kísérlet alá vétetett.

— *(Egerben a községjegyzői tanácskozási határozat)* határozottat, hogy az olly községekben, hol célznak meg felelő bábák nem léteznek, azok helyett pályázat utján okleveles szülésznők fognak behozatni; évi fizetésük már ezen évi költségvetésbe fel is vétetett. Ugyanott, az egész járásra nézve egy központi községi takarékpénztár fog felállitvatni.

+ *(Sohajtsunk egyet!)* Az amerikai „New-York-Ledger“ czimű lapnak 350,000 azaz: háromszázötvenezer előfizetője van.

+ *(Vakmerő hajós.)* A „B. Hirlapban“ olvassuk: „Tegnap (febr. 11-én) délben sok kíváncsi ember tódult össze a felső Dunaparton. Eleinte nem tudtuk megmagyarázni, mi lehet kíváncsiságuk tárgya, a míg végre reá jöttünk. A Duna közepén egy körülbelül nyolcz négyszöglábnyi nagy-ságu jégtábla uszott lefelé, melly valószínűleg a Margitsziget partjától szakadt el. A jégtáblán egy gyermek állt, s ha jól vettük ki, azt egy darab deszkával kormányozni látszott. Hogy jutott reá, és miért vetette fejét e merészségre, nem tudjuk, valamint azt sem, mi volt az aranygyapju, mellyért a fiatal argonauta életét kockáztatta? — Mi nem voltunk szerencsések e hajókázást látni, de nem tartjuk valószínűnek, hogy az illető jószántából vállalkozott volna a veszélyes utazásra. Ezt kellett föltenni minden jótán-gondolkodású embernek, s azért nagyon csudálnók, ha senkisésem gondolt volna a fiu megmentésére.

+ *(Vasuti szerencsétlenség.)* A Hernád vidékéről írják lapunknak: A Szerencstől Haragodon keresztül vonuló vaspálya építése már annyira előrehaladt, hogy három mozdony naponként egész Böcs alá felrobog az épi-téshez szükséges kavicsért, mit a Hernád folyó medre bőven szolgáltat. Maga magának készíti az utat. Az építéssel talán már Nyiregyházán is túl vannak, s valószínűleg april végeig elkészül annyira, hogy majusban átadathassék a forgalomnak. Nagy örömről szolgál, hogy vidékünk is bevonatik a vas-pálya-hálózatba, de fájdalom! ez uj közlekedési eszközünk még el sem ké-szült, s már is áldozatot kívánt. Egy böcsi fiatal házasember valószínűleg kíváncsi volt látni a gőzmozdony szerkezetét, melly a leggyorsabb paripán is tulesz, s midőn azt egész figyelemmel vizsgálgatná, egy kavicscsal meg-arakott kocsi összekötés végett nagy sebességgel toltak előre, anélkül, hogy a vizsgálódót valaki észrevette volna. A vityázatalanságnak borzasztó ered-ménye lett. A szerencsétlen kíváncsi fején olly iszonyu lökést kapott, hogy az menten ketté hasadt, s természetesen legott szörnyet halt bele. Szolgáljon ez iszonyu eset intő példaul!

+ *(Érmelléken)* a mult hóban erős földrengést tapasztaltak.

+ *(Angolországban a vaspályai utazást)* igen kényelmessé kezdik tenni. Most már olly vagonokat is alkalmaznak, mellyek kényelmes ágyakkal van-nak ellátva.

— *(Pécsett vigan farsangolnak.)* Nem is csuda, mert talán egy város-nak sincs hazánkban, olly könnyüvéru, tánczra hajlandó lakossága, mint Pécsnek. Itt még nyáron is alig mulik el egy hét bál nélkül, hát még farsan-gon! Különös dicséretben részesülnek az ottani „színházi álarczos tánczvi-galmak“, mellyekkel a méltán közpártolásban részesülő derék színigazgató, *Molnár*, elősegítve a casinó buzgó tagjaitól, ollykor egy-egy hazafiui vagy művészeti célt tud egybekötni. Így például az első tánczvizgalom jövedelme *Kasinczy Ferencz*nek a folyó évben Pesten tartandó százados ünnepélyére volt szánya, s ez alkalommal Molnár színigazgató egy sikerült előadásban megmagyarázta a közönségnek, ki és mi volt nekünk *Kasinczy*? A febr. 8-i tánczvizgalomban az uj *palotás táncz* lön bemutatva. Ez utóbbi eseményt így írja le pécsi tudósítónk: „Éjfél eljött! — Szünidő, midőn minden ember so-várogo néz az étterem felé: kivált nálunk, hol az étterem olly kicsiny, hogy a vendégek egy ötöde férhet csak bele. A zene elhallgat, de a teremből senki sem távozik, várva valamire, a mi bizonyosan kedves előtte. — Végre meg-szóla a *palotás* előzeneje s mindenki figyelemmel néz az ajtó felé, melly megnyilván, rajta hat délczeg ifju lép be, kék s veres bársony uj nemzeti diszöltönyökben, arany és ezüst sinórozással, ugyan ennyi nővel, kik szintén fehér kék atlasz magyar öltönyökben jelentek meg a terem közepén, hol a néző sokaságtól alig képezhetve kört, ellejték e valóban szép s köztetszésben részesült uj szerkezetű tánczunkat. — Zajosan megtapsolók, s annyira meg-szerettük, hogy a jövő casinó-tánczvizgalmi estélyen (hova az egész szintár-sulat, mint hallám, meg lesz hiva), fel lesznek kérve az illetők, hogy azt az addig begyakorlandó pécsi ifjúsággal együtt ismét eljárák. — Becsüljük *Tóth Somát* a jó gondolatért, hogy e nemzeti jellemünkhez illő szép tánczot szerzé, és köszönetet mondunk *Molnárnak*, ki ezt nálunk bemutatta. Színé-szeink, kik ezt olly ügyesen bemutatták, ezek voltak: Zádor, Timár, Bényei, Kovácsi, Kendy, Tóth; nők: Molnárné, Hetényiné, Feketéné, Timárné, F. Karolina, D. Lina.“

— *(Egy alföldi nagy falu fájdalma és téli mulatsága.)* Komádiból vesz-szük e kis rajzot: Biharmegye szélső határán fekszik *Komádi*, mint egy 3700 reformatus magyar népséggel bíró község. E község lakosai ez előtt még csak négy évvel is részint halászatból, rákászatból (mellyből Pest is évenként több ezer darab rákot elfogyasztott), csikászatból, nádályfogásból, részint barom-tenyésztésből élt; de mióta a Sebes-Körös kiáradása megszűnt, a mi senkinek másnak, csak a száraz éveknél rovandó föl érdemül, a földművelés és barom-tenyésztés lett főfoglalkozása. Ezért sohajtnak föl gyakran az ugynevezett pákász emberek (mocsárvadászok), hogy hova lettek azok a szép vizek, mi-kor csólnakkal állott a háza küszöbéhez! egy darabka kenyeret „bakójába“ tett! az arnyékos rétbén egész nap elhalászott és rákászott s gond nélkül élt, s most künn az arnyéktalan mezőségen kell izzadni, dolgozni, ha kenyeret akar keresni! — Időjárásunk, életmódunk egyet fordult, de nem sokat vál-tozott még eddig szellemi művelődésünk, mert egy-két embert kivéve, kikben az olvasási vágy fölébredt, most is csaknem a régiak vagyunk. Azt be kell mégis vallani, hogy ujságunk 10 példányban jár, és két-három taggal a M.-Keresztesen föllállitandó casinó is szaporodik Komádiból. — Mulatságai közé tartozik az itteni népnek a disznótor, névnap és lakodalom, ha ugyan mulatságnak lehet mondani, mikor az embert néha jól megöklözik. Ugyanis ritka lakodalom, melly vérontás nélkül végződjék; este a vacsora fölkelte után betódulnak a falu hívatlan fiatalai, kik egy-két táncz után egymáson jó sort öklöznek és botolnak; hogy ha az nem használt, néha a

velük hordozni szokott bicskával egymást meg is késelik; a győztes a megfutamodottat utcahosszant kergeti s üzi, sőt volt rá eset, hogy a megkéselt menekvén saját házában megtámadták, ajtaját reá törték. (Vajjon megérdemlik-e ezen vadlegények, hogy embereknek, mi több, magyar embereknek nevezzük őket? Azt izenjük nekik Pestről, hogy jobban becsüljék meg magukat, s ne tegyék csuffá a magyar hírét. Legyenek bátrak és vitézek, de ne legyenek bicskások.) Nem lakodalmi alkalomkor pedig a fiatalság éhosszant az utcán föl s alá garázdálkodva ujjongat, szóval: nem sokat törődünk még mi a mivelődéssel, a minek több okai lehetnek és vannak; egy a többek között az, hogy vasárnapi iskolánk nincs, köziskolánk is nem nagyon látogatottak, azok is, a kik látogatják, csak tarkázzák. Oh mikor lesz mind ez már nálunk is másképp? — Gy.

— (Tisza-Füredről írják): Pájer Antal, jeles r. kath. papunk, kitünő szónok s közkedvelt költőnk egész vidékünk örömeire továbbra is köztünk marad, igaz bár, hogy körülményei, elmenetele által, anyagi szempontból véve javultak volna; de irigységünk megbocsátható, mert mit ér a test lélek — mit ér a tömeg, társalgási öszpontosító nélkül! — Az irodalompartolás erős léptekkel indul virágzásnak, hol azelőtt 3-4 évvel alig járt 20-24 lap, jelenben Tisza-Füredre s vidékünkre 180 példány különemű (nehány szám kivétellel) magyar ujság jár! még pedig nem egy szántóvető ember várja minden második csütörtökön nagy kíváncsian a „Hirmondó“ elérkezését; jó jele az előre haladásnak. — Farsang van, bálozzunk! kis városunk pedig e részben is dicséretet érdemel. Füreden mulatunk s minden mulatság egy-egy jótékony czállal van összekötve, így volt f. hó 6-án egy zártkörű tánczestély, mellynek jövedelme a helybeli kórház tőkéje szaporítására, továbbá 13-án egy tánczestély, mellynek jövedelme a vasárnapi iskola javára ment. — Imrei.

— (Előleges sirbolt.) Egy levelezőnk tudósít, hogy nemrég Veszprim megyében a postauton a m. . . . i köztemető mellett vonulván el, igen feltűnt előtte a sirkert közepén egy kápolna modoru alkotmány, fényes bádoggal tetőre, és festett farácskal bekerítve. Leszállván kocsijáról és az alkotmányt közelebb megszemlélvén, úgy találta, hogy az valóságos sirbolt, csak hogy különös megszélyes izléssel kiállítva, a befalazott ajtó fölött pedig a felirást olvasta: „Itt nyugszik B. . . i Ferencz és neje. Hagyott az evang. gyülekezetnek 500 fót, az iskolának 500 fót, a kath. templomnak 50 fót, a reform. templomnak 50 fót.“ Utazó barátunk aztán tudakozódott a sirbolt építője felől, és a nép neki azt beszélte, hogy B. F. egy gyermektelen módos köznemes birtokos ember M. . . en, ki mellől hön szeretett életpárja tavál elhalván, annak tiszteletére külön sirboltot építtetett, mellynek homlokzatára az idézett szótat íratta. Azonban maga Ferencz gazda nem csak hogy ott nem nyugszik még most, hanem mint erős agg özvegy férfi, javában jó megy, jár kel, tesz vesz nyugtalanul, és a jó ég tudja, hol, kivel fog végképen megnyugodni, és mikor? Mi több! a „hagyott“ ige is csak papírosan áll a perfectumban, de valósággal az is majd a meszsze futurumban értendő. — De már csak a jó ezándékért is kívánjuk, hogy sokáig maradjon még üresen az az anticipált sirbolt.

— (Ismét Debreczen és Holdmező-Vásárhely.) A két város közti versengés eredményét, azt hittük a minap, már megállapított tényként mutattuk be. A V. U. f. évi 4 számában Debreczenből a leghitelesebb helyről vett adatok nyomán Debreczennek ítéltek oda a népességi többség dicsőségét s az ősidőktől fogva birt „kálvinista Róma“ czímet. (Ekkor ugyanis H.-M.-Vásárhely ref. lakosságának összes száma 26,244-re Debreczené, 29,589-re sült ki.) De most ismét új adatok léptek fel s ki kell jelentenünk, hogy e biztosnak tartott hitünk ismét megindozott. Mi nem mondhatunk ellen s kíváncsiak vagyunk, mit mondanak debreczeni statisztikusaink s érdemes tudósítóink a következő hiteles irathoz, mellyet e napokban vettünk, s melly így szól: „Hogy Holdmező-Vásárhely község népességének összes létszáma az 1857-ik évi pontos népszámlálás után hitelesítetten, a hitelesített nép összeírás könyvből kiürva — következőleg találtatott, azt aluirt hitelesen bizonyítom: reformatus 30,357, római kath. 9939, egy. görög 20, n. e. görög 693, evang. luth. 730, izraelita 1007, összesen 42,746. — Besszedits, polgármester m. k. (P. H.)“

△ (Ismét szaporaság.) Tamásiban (Gömör. m.) egy földművesnő három gyermeket hozott a világra, de egy sem maradt életben.

+ (Eljegyzési föltételek.) Somogyban közelebb egy házasság köttetett, melly arról nevezetes, hogy a mátká atyja egyéb üdvös föltételek mellett csak úgy egyezett bele az eljegyzésbe, hogy a vőlegényvel megígértette, hogy öt magyar lapra fog előfizetni, s leendő nejét fényűzés nélkül, egyszerű öltözetben járattja.

⊙ (Kolozsvár photogenvilágítást nyerend.) legalább a városi előljáróság e czélra már megtette az első lépést.

⊙ (Moldoában, milly figyelemben részesül az író.) mutatja azon eset, hogy Gogolnicsanu író részére, hogy öt adósságaiból kiemeljék, adakozást gyűjtöttek a moldvai hazafiak, a legjobb eredményvel. Voltak egyének, kik 500, sőt 1000 darab aranyat is adtak. Ez van rendin; az író már életben kell pártolni, s nem csak holta után hálálkodni sanyaru élete felett!

⊙ (Sztambulban általános műkiállítás terveznek) 1860-ra; de már nekünk is kell kristálypalotáról gondoskodni; mi szépen odaillenek az a városligetbe.

△ (Pastrana Julia kisasszony,) kinek képével mi is ijesztgettük harmadéve olvasóinkat, egy svéd lap állítása szerint, szerencsésen fiat szült. Atyjáról egy szót sem szólnak.

⊙ (A budapesti lánchíd jövedelme) ez évi jan. 1-től 31-ig 27,886 ft. 89 kr. E kimutatásban azonban a cs. kir. kincstár részéről még pótlólag megterítendő vámillétekek nincsenek benfoglalva.

— (Szives figyelmeztetés.) Az olvasási kedv s a lapjaink iránt folyton növekedő részvét által ösztönözöttetve, e lapokat jövő hónaptól kezdve az eddiginél számosabb példányban szándékozván nyomtatni: bátorokodunk a t. olvasó közönséget a lap végén olvasható új előfizetési felhívásra figyelmeztetni. A Vasárnapi Ujság szerkesztősege.

Egyveleg.

— (Példázat, az irodalmi ut-török egyikének naplójából.) Az erdőkerülő és a tölgyfa. „Mindazon régi, s megidősült cser és tölgyfák nevében, melylyek e sötét vágásban élnek, kérlek, így szól egy tölgyfa az erdőkerülőhöz: vágass ki hováhamarább e vágásból bennünket, mert meguntuk, sőt a sűrű s magas erdőkre nézve szégyeneljük is illy apró csöptékek, gyenge hajtások, alacsony bokrok s fiatal növényedékek között létünket.“ „Ezt ne kívánjátok édesim, felel az erdőkerülő, mert azonkívül, hogy az apró bokrokat s növényedékeket fiatalokat árnyéktokkal veszélyek s viszontagságok ellen védeni rendeltettek, azt is előtettek tartásotok, hogy száz év előtt ti is apró csöptékek, gyenge hajtások, alacson bokrok, s fiatal növényedékek valátok.“ Ne mondjuk tehát soha, hogy ez vagy amaz író, legyen az bár első a legjelesek között, nem lehetne, nem volna mintegy szabad: a kezdők, a gyengékek, a kevésbé jelesek közt is, egy napon említeni. Koránsem szégyen, sőt dicsőség a nagynak a kicsinyvel egy sorban állani, a gyengébb tehetségre viszont épen a mértéketetés, az öszvehasznítás szokott hatni üdvösen. H. S.

+ (Szép kis történet.) Páris közelében nem rég egy gazdag öreg ur halt meg; kinek örökös zsémbeskedését, szeszélyeit s durva bánásmódját egy cselédje sem bírta huzamos ideig kiállni; így történt, hogy alig tanulta meg új cselédje nevét, már ismét másról kellett gondoskodnia, mert amaz pár nap mulva okvetlen bucsut vett a kapufélfától. „Végre mégis kell valahonnan egy olly cselédet kerítenem, ki állandóan nálam marad,“ szölt magában a boszankodó zsémbes bácsi. De miként fogjak hozzá, hogy cseléd érjek? Áhá, tudom már! Értésére fogom adni, hogy azon cselédemnek, ki szemeimet bezárja, végrendeletben 2000 frank évi járadékot fogok hagyni.“ E mód megtermé a kívánt gyümölcsöt: a most szolgálatba lépett cseléd, jó remény fejében, hősiesen türte ura szeszélyeit s gorombaságait. Nem sokáig kelle szenvednie, mert a zsémbes öreg ur öt hónap mulva elköltözött ama boldog országba, hol nincs szükség cselédekre. A hú szolga, a mint illik, néhány krokodilkönyvet hullatott boldogult ura fölött, azután elment a jegyzőhöz, ki a végakarát végrehajtásával meg volt bizva, s követelte a neki hagyományozott évi járadékot. „Barátom — szölt a jegyző — én önnök a kívánt összeget ki nem szolgáltathatom, mert az elhaltak törvényes örökösai pert indítottak ön ellen.“ — „Hogy-hogy?“ kérdé megütözközve a nagyreményű szolga. — „Mert az elhunyt 2000 frank évi járadékot annak hagyományozta, ki az ő szeméit halála óráján be fogja zárni; ön pedig ezt nem tette, s nem is tehette.“ — „Hogy-hogy?“ — Hát csak úgy, hogy az öreg urnak csak egy szemé volt, s azért ön nem szeméit, hanem csak egy szemét zárhatta be.“ — „Ön csak tréfát üz velem, ugy-e bár?“ — „A legkomolyabban szölok.“ — S ugy is volt. A per folyamatban van.

+ (A gyermekek halandósága Oroszországban) olly nagy, hogy öt éves korukig rendszeren fele elhal. A szentpétervári akademia pályadíj kitűzése által akar a baj okára jöni. E szokatlanul nagy halandóság oka valószínűleg a kellő ápolás és felügyelet hiányában rejlik.

+ (Uj találmányu szekér.) Párisban közelebb olly kocsi találtak fel, mellyen lovak nélkül lehet járni. Ezen sajátos szerkezetű kocsi neve baratrope. Az öszmütáni intézet tanárai s más szakértők megvizsgálván, gyakorlatilag czélszerűnek s alkalmazhatónak találták. Ez a baratrope egy egyszerű kocsi, mellynél a teher, melly rajta van, egyuttal a mozgató erőt képezi. Ha valaki beleül, nem kell egyebet tennie, mint felváltva jobbra és balra hajlongnia, s a kocsi mozgásba jő. E műtétel nem kerül nagyobb fáradságba, mint midőn az ember gyalog utazik. (Szápen köszönjük az illyen kocsizást!) Ez új szerkezetű kocsival kísérletet tettek nagy néptömeg jelenlétében, s kitünt, hogy a kétfogatu bérkocsi csak nagy erőfeszítéssel versenyezhet vele, de rajta tultenni nem képes; az egyfogatu pedig minden erőködés daczára sem bírja egyenlő távolban követni.

+ (Egy kis statisztika Bécsről.) Van e városban 36,000 földszinti, 28,000 elsőemeleti, 14,000 másodemeleti, 6231 harmadikemeleti, 1792 negyedikemeleti, és 7 hatodikemeleti szállás. Padlásalakás van 534. Ugyanott a mult évi szülöttek száma 22,283, a megholtaké 20,558. Házassági egybekeles 4456 történt. E szerint születés esik minden napra 61; halálozás 56 $\frac{1}{3}$; házasság 12.

+ (Washingtonban két kongressustag,) English és Montgomery, összeverekedett. Az első sétabotocskájával suhintott erre, ez pedig egy téglát vágott amannak fejébe.

Színházi napló.

Péntek, febr. 11. Jaell Alfréd ur, hannoverai kir. udv. zongoraművész utolsó hangversenye. Ezt megelőzte: „Horace munkái.“ Egy felvonásos vígjáték. A hangversenyző vendég egyike a legkitünőbb zongoraművészeknek. Valódi virtuozitással játszik. A tetszés jelei a közönség részéről igen zajosak voltak.

Szombat, febr. 12. „Portici néma.“ Opera 5 felv. Aubertól. Az elrekedések, daczára a kellemes időjárásnak, ha nem is napi, bizonyára heti rendszeren vannak. Ma egy hete Fehérvári Mari rekedtsége miatt maradt el az „Ördög Robert.“ ma pedig Ellingerné rekedtsége gátolta az előre jelentett „Hunyady László.“ adását, mire Ellingerné assz. olly régóta készül, s a

